

Taiteet sekaisin

Tanssinopettajan tutkimusmatka
taiteidenväliseen työskentelyyn

SANNA LUHTALA

TANSSINOPETTAJAN MAISTERIOHJELMA

Taiteet sekaisin

Tanssinopettajan tutkimusmatka
taiteidenväliseen työskentelyyn

SANNA LUHTALA

TIIVISTELMÄ

Päiväys: 7.10.2014

TEKIJÄ Sanna Luhtala		KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Tanssinopettajan maisteriohjelma	
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI Taiteet sekaisin – tanssinopettajan tutkimusmatka taiteidenväliseen työskentelyyn		KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) 79 s.	
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Taiteellisen työn nimi tähän mahd. teostietoineen (tekijät, ensi-ilta, paikka) Täytä myös erillinen kuvailulomake. Taiteellinen osio on suoritettu TeaKissa ☐ Taiteellinen osio on suoritettu muualla (tekijänoikeuksista on sovittu) ☐			
Kirjallisen osion/tutkielman saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐
<p>Opinnäytetyöni <i>Taiteet sekaisin – Tanssinopettajan tutkimusmatka taiteidenväliseen työskentelyyn</i> pohtii taiteidenvälisyyden mahdollisuuksia tanssinopetuksen osana ja tanssinopettajan työvälineenä. Tutkin ja kokeilin taiteidenvälistä taideopetusta kahdessa opetusprojektissa lukuvuodella 2013-2014. Ensimmäinen projekti oli nimeltään <i>Ihmebussi X</i>, jossa Taideyliopiston musiikinopettajaopiskelijat sekä tanssin- ja teatteriopettajaopiskelijat yhdessä ohjasivat työpajoja peruskouluikäisille lapsille Kainuun seudulla viikon ajan marraskuussa 2013. Lisäksi työstimme yhteistyössä esityksen, joka esitettiin kiertueella peruskoululaisille. Toinen taiteidenvälinen projekti oli keväällä 2014 Vantaalla Lumon lukiossa toteutettu <i>Taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa</i> – kurssi, jossa yhdistelin muita taideaineita kokeellisesti tanssin ja liikkeen opetuksen kanssa.</p> <p>Kiinnostus taiteidenvälisyyden tutkimisesta osana tanssinopetusta lähti liikkeelle kokemuksestani tanssinopetuksen painottuvan useasti liikaa pelkästään tanssitekniikan opettamiseen. Taide- ja tanssinopetuksen tulisi olla kokonaisvaltaista ja ihmisen kaikki aistit huomioon ottavaa opetusta. Koen myös taiteidenvälisyyden tärkeäksi, koska esittävässä taiteessa ja nykytaiteessa taiteidenvälisyys on ajankohtainen ja pinnalla oleva ilmiö. Tanssinopetuksen tulisi olla myös kiinni taiteen kentän ajankohtaisuudessa.</p> <p>Taiteidenvälisyys määritellään opinnäytetyössä taiteelliseksi toiminnaksi, jossa yhdistyvät eri taidealat kuten musiikki, kuvataide, sanataide, teatteritaide ja tanssitaide. Taiteilla on paljon yhteisiä pintoja ja risteymiä; taiteidenvälisessä toiminnassa ne sekoittuvat toisiinsa, auttavat toisiaan jonkin asian ilmaisussa ja esille tuomisessa.</p> <p>Omien käytännön kokeilujen ja projektien tuomien kokemusten kautta esittelen kaksi tapaa lähestyä taiteidenvälistä taideopetusta. Ensimmäinen tapa on taiteidenvälisyyteen tutustuminen kehollisuuden kautta, jolloin ihmiskehon liike on avaimena ja ymmärtämisen ytimenä eri taiteita lähestyttäessä. Toinen tapa lähestyä taiteidenvälistä taideopetusta on taideopettajien yhteistyö. Tällöin taiteenlajia ei tarvitse määritellä opetuksessa etukäteen vaan keinot ja toteutumistavat taiteen tekemiselle tulevat taideopetuksen sisällön ja tavoitteiden kautta opettajien suunnitellessa ne yhdessä.</p> <p>Uusi taiteidenvälinen lähestymistapa tanssiin ja liikkeeseen saattaa olla haastavaa oppilaille, koska ennakkokäsitykset siitä, mitä tanssi on ja voi olla, voivat lukita oppilasta. Taiteidenvälisessä taideopetuksessa on erittäin tärkeää luoda oppimistilanteeseen sellainen ilmapiiri, missä yhteistyö, luovuus ja heittäytyminen ovat mahdollisia. Ilman näitä voi taiteidenvälisyyden tuominen osaksi tanssiopetusta olla hankalaa ja vain hämmennystä nostattavaa. Mahdollisuudet hienolle tanssi- ja taidekäsityksen kasvamiselle ja laajentumiselle kuitenkin löytyvät taiteidenvälisestä opetuksesta. Parhaimmillaan tällainen opetus voi tarjota oppilaalle uusia näkemyksiä avaavaa, kokonaisvaltaista ja taiteellista ajattelua laajentavaa taideopetusta.</p>			
ASIANSANAT tanssi, taide, tanssinopetus, taiteidenvälisyys, taideopetus			

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	9
1. TYÖN LÄHTÖKOHDAT	11
1.2 <i>Minä – taiteidenvälisyydestä innostunut tanssinopettaja</i>	11
1.2 <i>Seminaarityö opinnäytetyön taustalla</i>	13
<hr/>	
2. TAITEESTA JA SEN OPETTAMISESTA	15
2.1 <i>Mikä on taiteen tehtävä?</i>	15
2.2 <i>Mikä on taideopetuksen tehtävä?</i>	17
2.3 <i>Mikä on tanssinopetuksen tehtävä?</i>	19
2.4 <i>Opettajan oma taidekäsitys opetuksen pohjalla</i>	21
<hr/>	
3. TAITEIDENVÄLISYYS	23
3.1 <i>Mitä on taiteidenvälisyys?</i>	23
3.2 <i>Taiteidenvälistä pedagogiikkaa</i>	25
3.3 <i>Taiteidenvälisiä esimerkkejä</i>	27
3.4 <i>Taiteidenvälisyys taiteen perusopetuksessa</i>	29
<hr/>	
4. TAITEIDENVÄLISET PROJEKTIT	33
4.1 <i>Ihmebussi X -projekti</i>	33
4.1.1 <i>Ihmebussi X -työpajat</i>	34
4.1.2 <i>Ihmebussi X -esitys</i>	36
4.2 <i>Kurssi Lumon lukiossa Vantaalla</i>	37
<hr/>	
5. PROJEKTIEEN JÄLKIPUUNTIA JA VERTAILUA	41
5.1 <i>Lumon lukiossa taiteidenvälisyyttä tutkimassa yhdessä oppilaiden kanssa</i>	41
5.1.1 <i>Muutoksia ajattelussa ja käsitysten tasolla sekä konkreettisia välineitä työskentelyyn</i>	42
5.1.2 <i>Oppilaiden omat käsitykset ja kokemukset suhtautumisen taustalla</i>	44
5.1.3 <i>Omat kokemukset taiteidenvälisyyden opettajana Lumon lukiossa</i>	46
5.2 <i>Taideaineet ristiin Ihmebussi X:n kyydissä – uusien kokemusten mahdollisuus</i>	50
5.3 <i>Projektien samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia</i>	53
<hr/>	
6. KAKSI TAPAA LÄHESTYÄ TAITEIDENVÄLISYYTTÄ	57
6.1 <i>Tanssin kehollisuus avaimena muihin taiteenlajeihin</i>	57

<i>6.2 Taidetta kohti yhteistyöllä ja ilman rajoittavia käsitteitä</i>	60
--	----

---

7. POHDINTA	63
-------------	----

LÄHTEET	68
---------	----

LIITEET	70
---------	----

JOHDANTO

Olen kiinnostunut tutkimaan taiteidenvälisyyden mahdollisuuksia tanssinopetuksessa. Olen välillä kokenut, että tanssinopettaminen jää osittain teknisten taitojen opettamiseksi ja itse kaipaisin opetukseen lisää monipuolisuutta, moniaistillisuutta ja tanssin linkittämistä myös suhteessa muihin taiteen aloihin.

Taiteidenvälisyys on pinnalla esittävässä taiteessa ja nykytaiteessa, niissä ei enää aina erota, minkä taiteen raamien sisällä esitys tapahtuu. Toivon, että tanssin ja taiteen opetus olisi myös mukana taiteen ajankohtaisuudessa ja huomioisi taiteidenvälisyyden mahdollisuudet ja haasteet sisällöissään ja työtavoissaan.

Tutkin keväällä 2013 tekemässäni seminaarityössäni *Ilmaisua ilman rajoja – taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa* taiteidenvälisyyttä haastatteleamalla kolmea tanssinopettajaa, jotka yhdistelevät tanssiin ja sen opetukseen muita taiteenaloja. Tutkimuksen innoittamana halusin itse lähteä kokeilemaan käytännössä, miten taiteidenvälisyys voisi olla luonnollinen osa tanssia ja sen opetusta ja miten tanssinopettajana voisin huomioida muita taiteenaloja apuna taiteen ja tanssin opetuksessa.

Ensimmäinen projekti, jossa tutkin ja toteutin taiteidenvälisyyttä, oli Taideyliopiston järjestämä *Ihmebussi X* -projekti, jossa musiikkikasvatuksen opiskelijat Sibelius Akatemiasta sekä tanssin- ja teatteriopettajaopiskelijat Teatterikorkeakoulusta lähtivät yhdessä Kainuun alueelle opettamaan taidetta pienten paikkakuntien peruskouluihin. Kouluissa työpajojen opetus tapahtui pienryhmissä, joiden opettajat edustivat eri taiteenlajeja. Työpajojen opetuksellinen sisältö oli myös taidelajien rajoja rikkovaa. Työpajoissa yhdistyivät muun muassa musiikki, tanssi ja teatteri.

Toinen käytännön projekti, jossa taiteidenvälisyys etsi muotoaan, oli opetuskokeilu, jonka toteutin Lumon Lukiossa Vantaalla keväällä 2014. Opetus tapahtui tanssituntien sisällä yhdistäen tanssia ja liikettä esimerkiksi äänen, kuvan, sanan ja teatterin kanssa. Tarkoituksena oli löytää uusia tapoja

yhdistellä muita taiteita tanssitaiteeseen ja tutustua taiteidenvälisyyden mahdollisuuksiin.

Opinnäytetyöni ensimmäisessä kappaleessa pohdin taiteidenvälisyyden merkitystä minulle ja sitä, miksi olen valinnut juuri tämän aiheen. Avaan hieman omaa historiaani suhteessa muihin taiteisiin ja esittelen tekemääni seminaarityötä vuodelta 2013 aiheeseen liittyen.

Toisessa kappaleessa avaun taiteeseen ja sen opetukseen liittyviä kysymyksiä ja teemoja. Pohdin, mikä on taiteen merkitys minulle peilaten tätä muiden taiteilijoiden ja pedagogien ajatuksiin. Taiteen merkityksestä siirryn pohtimaan taideopetuksen sekä tanssinopetuksen merkitystä minulle suhteessa muiden taidepedagogien ajatusten kanssa. Lopuksi avaun vielä taideopettajan oman taidenäkemyksen merkitystä suhteessa hänen opetuksen arvoihin, sisältöön ja menetelmiin.

Kolmannessa luvussa avaun käsitettä taiteidenvälisyys ja esitän erilaisia esimerkkejä taiteidenvälisestä pedagogiikasta ja käytännön kokeiluista. Taiteidenvälisyys on minulle taiteiden yhteistyötä, kosketuspintoja sekä samankaltaisuuksia. Eri taiteet ovat läsnä kaikissa taiteenmuodossa mahdollisuutena. Yhtymäkohdat ja kosketuspinnat ovat mahdollista löytää, jos on valmis kääntämään katsomiskulmaa ja on avoinna taiteiden väliselle väreilylle.

Neljännessä luvussa esittelen tarkemmin käytännön projektit, joissa olen tutkinut ja toteuttanut taiteidenvälisyyttä. Viidennessä luvussa avaun omien ja oppilaiden kokemusten pohjalta löytyneitä teemoja taiteidenvälisyydestä ja sen merkityksestä taiteen ja tanssiopetuksessa. Kuudennessa luvussa avaun projektien myötä avautunutta kahta lähestymistapaa taiteidenvälisyyteen. Ensimmäisessä lähestymistavassa taiteidenvälisyyttä katsotaan kehollisuuden ja kehollisen kokemisen ja oppimisen kautta. Toisen lähestymistavan erityisyys on yhteistyössä eri taideopettajien välillä sekä siinä, ettei taideopetuksen ainetta tarvitse määritellä etukäteen, jolloin se vähentää ennakkokäsitysten tuomia lukkoja ja rajoituksia.

1. TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Avaan tässä luvussa omia lähtökohtiani suhteessa valitsemaani opinnäytetyön aiheeseen ja esittelen aikaisemman aiheeseen liittyvän seminaarityöni keskeisimmät tutkimustulokset ja teemat.

1.2 Minä – taiteidenvälisyydestä innostunut tanssinopettaja

Miksi taiteidenvälisyys on minulle tärkeää? Taide ja ilmaisu tarvitsevat kokijaltaan ja tekijältään rohkeutta, uteliaisuutta, halua ja uskallusta. Taiteen opettamisen tulisi silloin näihin valmistaa. Oppilasta tulisi rohkaista rajojen rikkomiseen ja venyttämiseen. Erilaisten työtapojen ja ilmaisukanavien virittely ja esittely on tällöin perusteltua. Taiteet linkittyvät jo valmiiksi toisiinsa, miksi tätä ei hyödynnettäisi tanssin ja muun taiteen opetuksessa enemmänkin. Ne tukevat ja auttavat toisiaan, mutta myös haastavat ja avartavat näkemyksiä. (Oma päiväkirjamerkintä kevät 2014)

Oma taustani taiteiden parissa on pitkälti tanssipainotteinen. Olen harrastanut tanssia koko ikäni ja opiskellut tanssinopettajaksi Savonia-ammattikorkeakoulussa ja nyt opiskelen tanssipedagogiikkaa Teatterikorkeakoulussa. Olen nuoruudessani kuitenkin harrastanut teatteria ja musiikkia jonkin verran ja olen kokenut kaikkien taidelajien tukevan toisiaan. Olen ollut aina kiinnostunut muista taiteista ja nauttinut ilmaista asioita eri taiteiden kautta.

Taidelajeissa on paljon samanlaisia toisiaan tukevia osa-alueita. Koen esimerkiksi teatteriharrastukseni auttaneen minua heittäytymään ja ilmaisemaan tunteitani tanssiessani. Musiikin ymmärrys on taas auttanut minua jäsentämään ja kuulemaan tanssissa käyttämäni musiikkia ja sen rakennetta. Vaikka en ole sanataidetta tai kuvataidetta kovinkaan paljon harrastanut, uskon, että näistä taiteista löytyy varmasti paljon yhteneväisyyksiä sekä tanssia ja liikettä edistäviä työtapoja ja apukeinoja.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on myös tutkia ja löytää lisää näitä yhteneväisyyksiä sekä pohtia, miten ne löytäisivät luonnollisen sijan tanssiopetuksessa.

Koen tärkeäksi sen, että tanssiopetuksen tulisi olla ajan hengessä olevaa taideopetusta. Tänä päivänä taideteoksissa, esittävässä taiteessa ja nykytaiteessa taidelajit sekoittuvat toisiinsa jo hyvin luontevasti. Välillä on katsojana vaikea sanoa, mitä taidelajia juuri tämä teos edustaa.

Kävin katsomassa keväällä 2014 esityksen ZOO Zodiakissa – Uuden tanssin keskuksessa. Esityksen ohjaaja-dramaturgina toimi Katariina Numminen ja koreografiasta vastasi Anna Maria Häkkinen. Esitys sijoittui tanssin ja teatterin välimaastoon ja esiintymässä oli sekä tanssijoita että näyttelijöitä. Esityksessä raja tanssin ja teatterin välillä oli todella häilyvä ja tanssijat eivät pelkästään toimineet tanssin ja liikkeen parissa vaan tasa-arvoisina näyttelijöiden kanssa. Eroa ei esiintyjien välille voinut sen perusteella sanoa, minkä taiteen keinoin he lavalla esiintyivät. Esitys on mielestäni hyvä esimerkki esitystaiteen moninaisuudesta ja taiteidenvälisyydestä.

Taiteilijan on siis hyvä olla tutustunut muihinkin taiteenlajeihin kuin pelkästään omaansa ja hänellä tulee olla taitoja ja ymmärrystä taidemaailmasta laajemmin. Mielestäni tällöin myös taideopetuksen tulisi elää tässä hetkessä. Tanssin ja muunkin taideopetuksen tulisi ottaa huomioon taiteidenvälisyyden mahdollisuudet ja haasteet. Mitä taiteidenvälisyys tarkoittaisi minun opetuksessani, jos haluan olla taiteen ajankohtaisuudessa kiinni? Mitä minun opettajana tulisi tehdä, että oppilaideni taidekäsitys olisi avoin ja heillä olisi ymmärrystä taiteen ajankohtaisista teemoista, aiheista ja työtavoista?

Tanssitaiteen tohtorin ja tanssintutkijan Eeva Anttilan mukaan taidekasvatuksen ja -koulutuksen pitäisi olla mukana edistämässä taiteenalan kehitystä ja uusiutumista, ja tukea nuoria heidän valmiuksissaan, joita alan kehitys edellyttää. Anttila toteaa, että vaikka perinteen tunteminen ja kunnioittaminen on tärkeää, on yhtä lailla tärkeää, että tanssipedagogiikka ja -taide ovat mukana yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme tapahtuvassa muutoksessa, toisaalta kommentoiden sitä, toisaalta ammentaen siitä

lähtökohtia ja vaikutteita. (Anttila 2009, 60–61.) Tanssipedagogiikan tulisi siis olla mukana muutoksessa ja kiinni ajankohtaisissa taiteen tapahtumissa. Mielestäni taiteidenvälisyys on yksi näistä ajankohtaisista teemoista, joihin tanssin- ja taideopetuksen tulisi ottaa kantaa ja pohtia, millä tavoin taidetta opiskeleva ymmärtäisi taiteen kentällä tapahtuvaa muutosta.

Työn tarkoituksena on siis pohtia ja tutkia sitä, millä tavalla taiteidenvälisyys voi olla mukana tanssinopetuksessa. Sen lisäksi tarkoituksena on myös pohtia taiteen tehtävää ja tätä kautta sitä, mitä taideopetuksella on tarjota ihmisille. Haluan myös eritellä omia kokemuksiani taiteidenvälisyyden kokeilussa. Pohdin opinnäytetyössäni myös kahta erilaista tapaa lähestyä taiteidenvälisyyttä: eri taidealojen opettajien yhteistä opetuskokemusta ja omaa yksin ohjaamaani opettamiskokemusta.

1.2 Seminaarityö opinnäytetyön taustalla

Keväällä 2013 tekemässäni seminaarityössä *Ilmaisua ilman rajoja – taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa* tutkin taiteidenvälisyyden mahdollisuuksia tanssiopetuksessa haastatteleamalla kolmea tanssinopettajaa, jotka omassa opetuksessaan yhdistelevät muita taiteenlajeja tanssiin.

Haastatteluaineistosta nousi esiin neljä erilaista teemaa: taiteidenvälisen opetuksen arvopohja ja siitä nouseva toiminta, työelämän realiteetit, opettajan oma taiteellinen työ ja koulutus taiteidenvälisyyden perustana sekä historian, kulttuurin ja asenteiden vaikutus taiteidenvälisyyteen (Luhtala 2013).

Tutkimuksen perusteella taiteidenvälisyys voi antaa tanssinopetukselle mahdollisuuden olla moniaistillisempaa ja kokonaisvaltaisempaa taideopetusta. Se mahdollistaa oppilaan taidekäsitteiden ja ajattelun laajentumisen ja rikastumisen. Se antaa myös mahdollisuuden toimia luovemmin, ilman turhia rajoituksia ja lokeroiteja. (Luhtala 2013.)

Seminaarityön innoittamana halusin tutkia taiteidenvälisyyden mahdollisuuksia käytännössä omassa työskentelyssäni. Seminaarityön tuloksien perusteella olen utelias kokeilemaan ja näkemään itse onko

taiteidenvälisyydellä mahdollisuuksia toteutua tällä tavalla myös minun omassa opetuksessani ja työskentelyssä ja millaisia haasteita tulen kohtaamaan.

2. TAITEESTA JA SEN OPETTAMISESTA

Avaan tässä luvussa omia sekä muiden taiteesta ja sen opettamisesta kumpuavia ajatuksia. Lisäksi avaan sitä, miten taideopettajan oma taidekäsitelmä vaikuttaa opetukseen. Pohdin myös, miten nämä liittyvät tanssiopettamiseen, ilmenevät tai tulisivat ilmetä tanssitaiteen opetuksessa.

2.1 Mikä on taiteen tehtävä?

On mielestäni tärkeää pohtia taiteen tehtävää, sillä se asettaa lähtökohdan koko taiteenopetukselle ja sille, mikä on tärkeää ja arvokasta eli taideopetuksen arvoille. *Taiteen jälki – taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä* kirjan johdannossa kirjoittajat pohtivat taiteen merkitystä näin:

Taide on avoin ja monimerkityksellinen inhimillisen elämän ilmiö. Se avaa vaihtoehtoisia näkökulmia maailman ja inhimillisen kokemuksen tulkintaan. Se täydentää, haastaa ja kyseenalaistaa olemassa olevaa tietoa ja käsityksiä todellisuudesta. (Anttila & muut kirjoittajat 2011, 5.)

Taiteella on mielestäni tärkeä tehtävä juuri ihmisen ymmärryksen ja näkemysten laajentamisessa. Taide asettaa alttiiksi myös erilaisille aistikokemuksille, joiden uskon rikastavan ja avartavan meidän jokaisen elämää.

Voisiko taiteen yksi tehtävä olla kokemuksen aineistaminen eli ihmisen kokeman tuominen näkyväksi aineelliseen muotoon? Tätä olen muun muassa pohtinut silloin, kun olen yrittänyt jäsentää taiteen tarkoitusta. Kuvataiteilija Satu Kiljusen (1997, 55) mukaan taide on kohtaaminen, tapahtuma, joka jää teoksen ja katsojan väliin. Tämän näkemyksen kautta taide siis vaatii aina katsojan tai kokijan siis toisen osapuolen, jotta se todentuu, muuttuu aineelliseksi tässä maailmassa olevaksi. Taide tuo esille jotain, mitä tässä maailmassa on, aineellistaa sen ja antaa sille muodon.

Tanssitaiteen tohtori ja tanssintutkija Kirsi Monni pohtii omassa väitöskirjassaan taiteen tehtävää Heideggerin ajatuksien pohjalta. Hän tiivistää Heideggerin ajatuksen omin sanoin näin:

Taiteelle tulee rooli ja tehtävä todellisuuden avautumisessa, ei sen jäljittelyssä, esittämisessä (Monni 2004, 73).

Monni toteaa Heideggerille aistein havaittavan taideteoksen *olevan*, niin että sen oleminen ei pääse peittymään välineellisyyden alle. Taideteos avaa paikan olevan olemisen näyttäytymiselle. (Monni 2004, 73.) Tämän ajatuksen kautta taide siis näyttää tai paljastaa jotain tästä maailmasta, luo tilan sen paljastumiselle. Taide ei jäljittele maailman tapahtumia vaan avaa hetken, jossa voi nähdä ja kokea maailmaa ehkäpä uusin silmin tai paljastettuna.

Heidegger ajattelee taidetta tällaisena maailman avautumisena, olemisen mielen tapahtumisena. Kun taidetta ajatellaan olemisen mielen tapahtumana ”olemisen avauksena”, käy ilmi kuinka taideteos ei itsessään kannata eteenpäin mitään jo esillä olevaa merkitystä.--- Se vasta avaa ja luo sen piirin, jossa merkityksellistävät kamppailut tapahtuvat, jossa merkitykset liikkuvat. (Monni 2004, 76.)

Tällöin on tärkeää, että katsoja tai kokija antaa taiteelle merkityksen ja luo ne yhteydet, jotka taide on paljastanut tästä todellisuudesta. Monni toteaaakin taiteen mielekkyyden olevan siinä, että se avaa uusien merkitysten mahdollisuuden (Monni 2004, 76).

Taiteen tehtävänä on myös avata keskustelua, tuoda asioita näkyville, jotta niihin voisi ottaa kantaa ja pohtia asioiden yhteyksiä ja merkityksiä. Taiteen tehtävä voisi olla siis keskustelujen ja näkökulmien avaaminen, tuoda asioita ja ilmiöitä meille näkyväksi, asettaa ne katsottavaksi, koettavaksi ja myöhennettäväksi ja sitä kautta tuoda ne ihmisten tietoisuuteen. Anttilan mukaan taiteen merkitys perustuu sen kykyyn heijastaa ajassa liikkuvia kysymyksiä ja antaa ihmisille mahdollisuuksia käsitellä heille merkityksellisiä aiheita monitahoisesti (Anttila 2010, 106).

Illinois'n yliopiston professori ja taiteentutkija Liora Bresler (PhD) toteaa taiteen vaikuttavuuden perustana olevan sen kyky saada ihminen syventymään, keskittymään ja kokemaan syvästi: taustavoimana on taiteen vitaalisuus eli elinvoimaisuus (Bresler 2011, 175). Mielestäni taide tuo elämäämme hetkiä, joina voi syventyä asiaan ja antaa sen vaikuttaa meihin. Näitä hetkiä, joina keskitymme rauhassa yhteen asiaan, on nykyään vähemmän ja vähemmän. Ympäristömme tulvii kaikenlaista informaatiota ja ärsykejä ja kokemani mukaan ihmisten on yhä vaikeampaa keskittyä yhteen asiaan pidemmäksi aikaa. Taide tuo tälle vastakohtan, se voi pitkästyttää meitä ja tuoda esiin pieniä hetkiä elämästä, joihin emme muuten kiinnittäisi huomiota arjen kiireessä.

Taide antaa elämään erilaisia perspektiivejä, joita ilman maailman kokeminen saattaisi olla paljon tyhjempää, tylsämpää ja merkityksettömämpää. Bresler toteaa taiteen suuntaavan huomion sellaisiin sisältöihin ja laatuihin, jotka tuottavat esiin todellisuuden piirteitä intensiivisesti ja alkuperäisestä kontekstista kohotettuina. Hänen mukaansa tämän tarkentuneen havainnon ja syventyneen kokemuksen voimme tuoda sitten takaisin arkeemme ja rakentaa niiden avulla ymmärrystämme maailmasta ja elämästä. (Bresler 2011, 176.)

2.2 Mikä on taideopetuksen tehtävä?

Taidekasvatuksella on erityinen tehtävänsä tarkastella maailmaa kriittisesti ja kyseenalaistaa ympärillämme tapahtuvien ilmiöiden luonnetta ja niiden inhimillistä arvoa. Taide voi näin tukea nuorta ympäröivän maailman hahmottamisessa ja minuutensa rakentamisessa. (Anttila 2005, 83.)

Taiteella on siis oma paikkansa ihmisen elämässä esimerkiksi mahdollistamalla maailman tutkimisen jokaiselle omalla tavallaan. Taiteen tekeminen antaa mahdollisuuden tuoda näkyviin sen, mitä ihminen havainnoi ja aistii ympärillään. Se antaa myös mahdollisuuden asioiden jakamiseen muiden kanssa omalla tavallaan. Taideopetus voi siis tuoda ihmiset yhteen

jakamaan heidän tapojaan nähdä ja kokea sitä, mitä heidän ympärillään ja heidän kokemuksissaan tapahtuu.

Taidepedagogiikan professori Inkeri Sava näkee taidekasvattajan roolin tilan avaajana ajatuksien jakamiselle, johon kasvattaja itsekin osallistuu kokevana ihmisenä, mutta tuoden mukanaan osaamisensa ja asiantuntijuutensa yhteiseen käyttöön (Sava 2007, 193–195). Taideopetus on paikka, jossa jokaisella on mahdollista jakaa omia ajatuksiaan ja koenkin, että taideopettajan tulisi opetuksellaan rohkaista oppilaitaan omaan ajatteluun ja asioista keskusteluun. Keskustelua voidaan käydä myös muilla keinoilla kuin pelkästään sanallisella tasolla hyödyntäen kaikkia aisteja ja jakamisen keinoja – keskustelua voidaan käydä taiteen keinoin. Mielestäni on tärkeää, että jokainen saa tuoda oman kokemuksensa ja näkemyksensä esille, mutta jokainen omalla tavallaan.

Onko kaikki taiteen parissa tapahtuva opetus kuitenkin taideopetusta? Mikä tekee opetuksesta juuri taideopetusta? On ajoittain hyvin vaikeaa määritellä, milloin todellista oppimista taiteessa tapahtuu ja tuntuu, että monesti juuri sen vuoksi on helpompaa taideopetuksessa keskittyä taidon, ulkoisen teknisen osaamisen, opettamiseen. *Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä* (2011) kirjoittajat tuovat esille johdanto luvussa käsitteen näennäisestä taidepedagogiikasta. Tällöin puhutaan opetustilanteesta, jossa taide katoaa, vaikka tarkoitus on juuri taiteen oppiminen. Esimerkkinä vaikkapa tilanne, jossa taide ja pedagogiikka pakotetaan yhteen tai tilanne, jossa taidon oppiminen nousee keskiöön ja inhimillinen kokemus on etäällä taiteellisesta, esteettisestä tai aistisesta kokemuksesta. (Anttila & muut kirjoittajat 2011, 6.)

Taidepedagogiikan näennäisyys on mielestäni hyvä termi kuvaamaan sitä tunnetta, jonka olen tanssinopetuksessani välillä kohdannut.

Taidepedagogiikka ei ole ollut aidosti läsnä tanssinopetuksessa, jolloin tanssista on ollut pelkästään ulkoisen taidon oppimista, suorittamista ja mekaanista toistoa. Nyt itse tanssinopettajana toimiessani, toivon löytäväni hetkiä, joina taide on aidosti läsnä. Toivon löytäväni oppilaiden kanssa lisää tilanteita, joissa juuri taidepedagogiikka on läsnä. Välillä on todella vaikeaa päästää irti niistä tottumuksista ja tavoista, joiden kanssa ja keskellä olen

kasvanut ja omaa tanssimaailmaani rakentanut. Miten lähteä rakentamaan omaa tapaa opettaa tanssia ja tanssitaide? Miten löytää ne keinot ja lähestymistavat, milloin voin tuntea, että taide on todella läsnä siinä, mitä teen, siinä mitä oppilaat työstävät? Miten voin omalla toiminnallani tukea heidän taiteellista kokemistaan sekä taiteellista kasvuaan?

Haluaisin, että taide antaisi oppilaiden kokemusmaailmalle mahdollisuuden todentua jonakin konkreettisenä. Sen kautta he voisivat yhdistää ja ymmärtää asioita oman kokemuksensa kautta, toimimalla ja tekemällä itse - kehollisena ja ajatuksellisena kokemuksena. Kokemuksen kautta he pystyisivät laajentamaan omaa maailmakuvaansa sekä luomaan asioille merkityksiä. Taidepedagogiikan yhteydessä on myös ihana mahdollisuus kohdata toinen ihminen avoimena ja tajuten, että toisella on omat kokemuksensa ja ymmärryksensä. Haluaisin taiteen ja sen opetuksen antavan oppilaille ja ihmisille toivoa ja uskoa muutoksen mahdollisuuteen sekä uskoa rakkauteen ja yhdessä olemiseen ja selviämiseen.

2.3 Mikä on tanssinopetuksen tehtävä?

Tanssinopetuksessa liike ja keho nousevat taiteen tekemisen ja oppimisen keskiöön. Millaista tanssinopetuksen tulisi siis olla? Millaisia tavoitteita tanssinopetukselle asetetaan ja mikä sen tehtävä voisi olla?

Tanssinopetuksella voi olla hyvin monenlaisia tavoitteita: tanssitaideollisia ja -tiedollisia sekä myös sosiaalisia taitoja, oppilaan henkistä kasvua ja luovuutta tukevia tavoitteita (tanssin laaja oppimäärä, yleiset tavoitteet 2002).

Mielestäni mielenkiintoisia kysymyksiä ovat: Millä tavalla mikäkin tavoite otetaan opetuksessa huomioon sekä mitä tarkoitetaan taidoilla?

Anttila tuo esiin Kirsi Monnin (2004, 178–179, 409, 410) tutkiman taiteen uuden paradigman, jonka mukaan länsimaalaiseen estetiikkaan sitoutunut käsitys taideteoksesta objektina ja taiteilijasta autonomisena subjektina on kyseenalaistunut. Anttila toteaa tämän tarkoittavan tanssissa sitä, että tanssitaiteen merkityksellisyyden lähtökohta ei ole enää esteettisesti muotoillussa liikkeessä vaan olemisen paljastumisena tanssijan tietoisien liikkeen kautta. (Anttila 2009, 59.) Miten tämä näkyy tanssiopetuksessa tai miten sen tulisi näkyä? Se, mistä tanssitaide kumpuaa, ei ole tarkoin opittu

liikkeellinen muoto, jota toistamalla syntyy taidetta, vaan tanssijan ymmärryksestä liikkeeseen, siihen miltä se tuntuu, millaista olemista se tuottaa ja miten se avaa hetkessä olemista.

Tällöin tanssinopetuksessa tulisi huomioida se, miten opetus voi auttaa oppilasta ymmärtämään liikettä ja pohtimaan esimerkiksi sitä, miltä se tuntuu, eikä pelkästään vain miltä liike näyttää. Tällaisen ajattelun kautta katsottuna, tanssinopetuksen tulisi auttaa, haastaa ja tukea oppilasta omaan ajatteluun, tuntemiseen ja asioiden pohdintaan liikkumisen lisäksi ja sen kanssa rinnakkain.

Taiteen oppiminen on yhtä lailla laaja, mutta mielestäni taidon oppimista moniselitteisempi käsite; se itse asiassa pitää sisällään myös taidon oppimisen, toisin sanoen taito sisältyy taiteeseen, mutta taide on paljon enemmän kuin taitoa (Anttila 2005, 72).

Tanssiminen vaatii tiettyjä kehollisia taitoja, jotta liikkuminen ei riko kehoa tai jotta tiettyjen liikkeiden suorittaminen olisi mahdollista. Näin ollen osa tanssinopetuksesta täytyy suunnata taidollis-tekniisiin opetuskokonaisuuksiin. Motoriset ja tekniset taidot itsessään eivät tee liikkeestä ja liikkumisesta kuitenkaan tanssitaidetta. Milloin liikkeestä tulee tanssia ja taidetta?

Toisaalta kehollisen liikkeen tekninen toisto voi myös lähestyä taidekokemusta, jos siihen syventyy, keskittyy ja asennoituu eri tavalla. Ero on siis todella pieni. Asiat eivät ole mustavalkoisia siinä mielessä, että toinen olisi taidetta ja toinen ei. Tärkeintä on kuitenkin opettajana pohtia niitä mahdollisuuksia, jolloin oppilas voi olla taiteen kanssa kosketuksissa ja voi todella oppia siitä ja sen kanssa. Inkeri Sava pohtii luomisen ja mekaanisen toiston eroa; hänen mukaansa luominen, luovuus vaatii uusien ja vanhojen taitojen ja ajatuksen yhdistämistä (Sava 2007, 31). Oppilaalla täytyy olla siis mahdollisuus yhdistää vanhaa ja uutta, oivaltaa ja luoda uutta sitä kautta.

Anttilan mukaan tanssilla on hyvät mahdollisuudet olla tukemassa ihmisen inhimillistä kasvua ja olla kokonaisvaltaista ja eheyttävää. Näin ei kuitenkaan Anttilan mielestä aina ole; tanssista saattaa muodostua väylä kehon ja persoonan muokkaamiselle kohti ulkoisia ihanteita ja tällöin oman

identiteetin rakentaminen ja oman persoonallisen ilmaisun vahvistuminen ei välttämättä toteudu. Anttila kysyykin, missä koulutuksen vaiheessa nuori tanssija alkaa vastata omiin kysymyksiinsä taiteellaan, tekemään niin esteettisiä, taidetta koskevia, kuin koko elämäänsä koskevia valintoja? Hän pohtii, kenen päämääriä nuoret tanssijat ovat näyttämöillä toteuttamassa? (Anttila 2009, 55–56.) Tanssinopetuksesta ei saa tulla ulkokohtaisen suorittamisen opettamista vaan oppilaan luovuutta, taiteellisuutta ja ilmaisuvoimaa tukevaa ja kannustavaa.

Tanssinopetuksen tulisi siis olla kokonaisvaltaisempaa ja huomioida myös se arvomaailma, mihin opetus oppilaat tutustuttaa. Kenenkään opettajan tarkoitus ei varmastikaan ole välittää oppilaalle kehonkuvaa, joka tuo oppilaalle itsetuntoon ja itseluottamukseen negatiivisia vaikutuksia. Tanssinopetuksen tulisi siis ollakin rohkaisevaa, oppilaan omaa ilmaisua kannustavaa ja taiteellista kasvua tukevaa.

2.4 Opettajan oma taidekäsitys opetuksen pohjalla

Taidetta opettavan omat käsitykset taiteesta ja sen tehtävästä vaikuttavat merkittävästi siihen, millaista juuri tämän opettajan taideopetus on. Tämä on syy, miksi haluan pohtia tässä opinnäytetyössäni myös taiteen merkitystä ja tarkoitusta. Miksi taiteidenvälisyys on juuri minulle niin tärkeää ja kiinnostavaa? Millaiset käsitykset taiteesta ja tanssista vaikuttavat minun opetukseni taustalla? Mikä on minulle tärkeää omassa opetuksessani?

Minulle on tärkeää, että jokainen kokee ja näkee taiteen tekemisen ja tuottamisen mahdollisuudet itsessään. Rohkeus asettaa itsensä haastaviin tilanteisiin, heittäytyä, kokea uutta ja ylittää itsensä ovat asioita, joita elämässä on hyvä harjoitella ja astua rohkeasti kohti. Ilman näiden läsnäoloa, koen maailmassa olemisen mekaaniseksi ja ei niin palkitsevaksi.

Kuvataidekasvatuksen professori Timo Jokela toteaa artikkelissaan *Synestesian haaste*, että taiteen sekä taidekasvatuksen sisällä on tapahtumassa voimakas taiteen rajojen hälventyminen. Muutos ei kuitenkaan ole Jokelan mielestä välttämättä helppo, sillä moni saattaa nähdä oman

taiteenlajinsa aseman uhatuksi. (Jokela 1997, 17.) Jokela on todennut tämän asian jo melkein 20 vuotta sitten. Rajojen hälveneminen on näkynyt jo jonkin aikaa esittävässä taiteessa ja erilaisissa esityksissä taidealojen rajoja ei enää ole. Koen kuitenkin, että taideopetuksessa, tässä tapauksessa puhun erityisesti tanssinopetuksesta, omasta taiteenlajista pidetään vielä turhan kovasti kiinni. Toki tanssitaiteen asema muiden taidelajien rinnalla on välillä haastava ja tanssi ei välttämättä saa tarpeeksi arvostusta. Tästä esimerkkinä se, ettei tanssi ole vielä kukaan oppiaine peruskoulussa musiikin ja kuvataiteen rinnalla. Yhteistyön löytyminen ja rajojen rikkomisen vaatii kuitenkin uudenlaista ajattelua tanssinopettajilta ja uskoa siihen, että tanssitaide ja sen opetus löytää paikkansa vaikka yhteistyötä eri taidelajien välillä olisikin.

Tarja Pääjoen artikkelin *PyhäTaide ja ArkiElämä – taidekäsitusten ja taidekasvatuksen yhteentörmäilyä* mukaan taidekasvatusteorian, tavoitteiden ja käytännön toteutuksen muotoutumista ohjaa vahvasti se, millainen käsitys meillä on taiteen luonteesta ja olemuksesta. Vaikka taiteen opettaja ei tiettyä teoriaa allekirjoittaisikaan, Pääjoen mukaan vaikuttaa hänen oma näkemyksensä asiasta kaiken pohjalla siihen, mitä hän taidekasvatukselta odottaa ja millaisia tehtäviä hän sille asettaa. (Pääjoki 1997, 23.) Omassa seminaarityössäni (Luhtala 2013) tulin samanlaiseen johtopäätökseen taidekäsitteen vaikutuksesta siihen, millaisia odotuksia opettaja opetukselleen asettaa. Taidekäsitteistä ja niiden seurauksista opetukseen käytännön tasolla on hyvä pohtia ja keskustella (Pääjoki 1997, 37). Jokaisen taideopettajan olisi hyvä miettiä minkälaiset arvot ja käsitykset hänen opetuksensa taustalla vaikuttavat.

3. TAITEIDENVÄLISYYS

Tässä luvussa avaan taiteidenvälisyys käsitettä; sitä, mitä sillä itse tarkoitan ja miten sitä on kuvailtu muussa kirjallisuudessa. Avaan luvussa myös millaisia taiteidenvälisiä pedagogisia ja käytännöllisiä sovelluksia on aiheesta aikaisemmin tehty. Lopussa pohdin, miten taiteidenvälisyys avautuu tanssin perusopetuksen opetussuunnitelmassa ja minkälaisia tavoitteita sille on asetettu.

3.1 Mitä on taiteidenvälisyys?

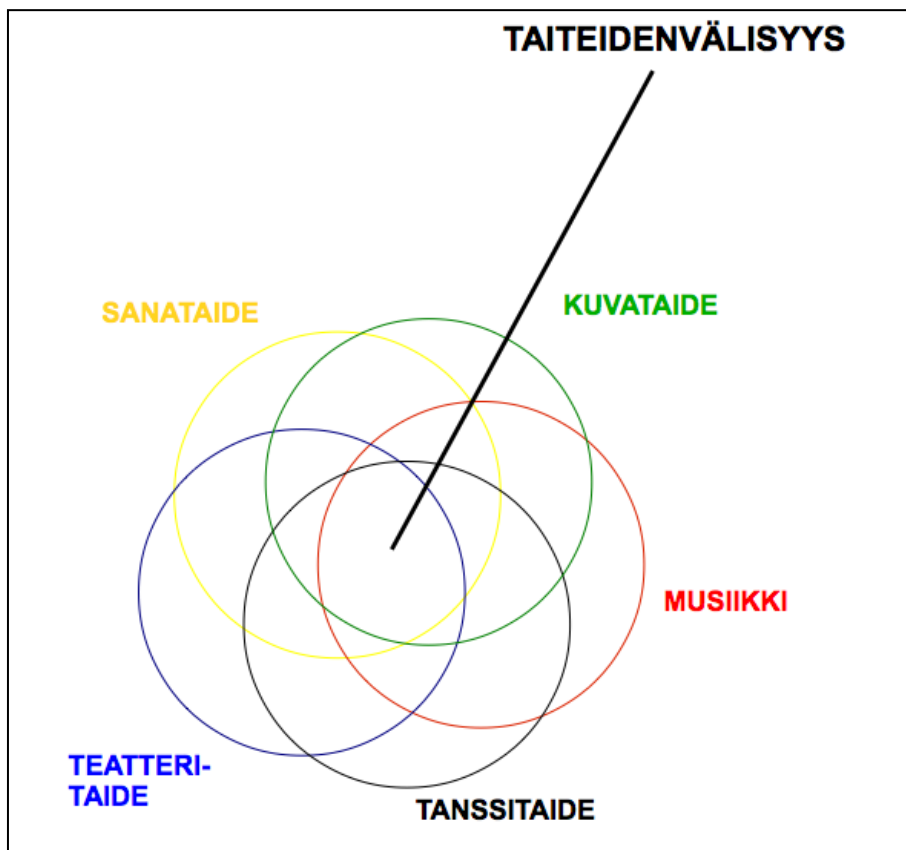
Mirja Hiltunen ja Olli Mannerkoski avaavat ja kuvaavat taiteidenvälisyyttä artikkelissaan *Onko taiteilla väliä?* (1997) näin:

Taiteidenvälisyys on monien merkitysten käsite ja postmodernismin lapsi, siirtymän harjalla ratsastava ikiainainen unelma alkuperäisestä ykseydestä, luonnollisesta tilasta, jossa ihmisen rationaalisen utopian järjelliset selitykset menettävät merkityksensä. Vanhanaikainen lokerointi ja kategoriointi muodostuu yhä hankalammaksi tehtäväksi ja rajojen asettaminen jatkuvassa muutostilassa tuntuu tarpeettomalta. Viiva katoaa virtaavaan veteen. (Hiltunen & Mannerkoski 1997, 8.)

Minulle taiteidenvälisyys tässä opinnäytetyössä tarkoittaa taiteellista toimintaa, jossa yhdistyvät eri taidealat. Musiikki, kuvataide, sanataide, teatteritaide ja tanssitaide ovat eri taiteen alueita, mutta niillä on paljon yhteisiä pintoja ja risteymiä; taiteidenvälisessä toiminnassa ne sekoittuvat toisiinsa, auttavat toisiaan jonkin asian ilmaisussa ja esille tuomisessa.

Avaan omaa kokemustani kaaviossa 1. eli sitä, miten ymmärrän taiteidenväliset suhteet. Jokaisessa taiteessa on omat ominaispiirteensä ja osansa, jotka ovat sen lajin erikoisuutta ja ainutlaatuisuutta. Monia osa-alueita voi kuitenkin lähestyä monen eri taiteen kautta. Otetaan esimerkiksi käsite *aika*. Sitä voi tutkia niin tanssitaiteen, kuvataiteen, sanataiteen, teatteritaiteen kuin musiikin kautta. Se löytyy kaikista, mutta sitä voi lähestyä

eri näkökulmista ja eri aistien kautta. Tämä sama aihe ja teema ovat olemassa siis kaikissa taidelajeissa, jolloin sen yhteneväisyyksiä voi hyödyntää ja avata taiteidenvälisessä toiminnassa. Tämä rikastuttaa ja avaa teeman käsittelyä sekä ymmärrystä siitä, mitä kaikkea se voi olla.

Kaavio 1. Taiteiden suhde toisiinsa ja taiteidenvälisyyteen

On mielenkiintoista pohtia termiä taiteidenvälisyys ja sitä, mitä se paljastaa taiteista ja niiden suhteista. Itse koen, että tanssitaide sisältää jo itsessään kaikki taiteet, tai ainakin mahdollisuuden näihin kaikkiin. Näen taiteidenvälisyyden näkökulmana taiteeseen ja siihen, miten sitä voi määrittää. Taideteosta voi analysoida sen visuaalisuuden perusteella tai vaikka auditiivisuuden perusteella, mutta sitä voi myös lähestyä kokonaisvaltaisesta aistikokemuksesta käsin. Koska ihminen havainnoi ja tarkastelee ympäristöään kokonaisena, kokonaisvaltaisena ihmisenä, taiteidenvälisyys voi olla läsnä jo pelkällä näkökulman muutoksella. Hiltunen ja Mannerkoski ovat pohtineet samaa ja huomauttavat taiteidenvälisyyden paradoksaalisuudesta. Heidän mukaansa se manifestoi taiteiden

yhteistoiminnan ja taideinstituutioiden asettamien lokeroiden ulkopuolelle sijoittumisen puolesta samalla käsitteellisesti edellyttäen kategorioiden olemassa oloa. (Hiltunen & Mannerkoski 1997, 8.)

Mannerkoski ja Hiltunen (1997, 11) myös pohtivat, voisiko taiteidenvälisyys olla uusi tapa luokitella taidetta. Tämä on mielenkiintoinen näkökulma ja lähestymistapa, mutta mitä se tarkoittaisi taiteen opetuksessa? Voisiko esimerkiksi olla yleinen taideoppiaine, joka sisältäisi niitä menetelmiä ja lähestymistapoja, joita aihe ja sisältö vaatisivat.

Satu Kiljunen toteaa, että taiteen tekeminen koskettaa aina kaikkia taiteen aloja. Hän ajattelee näin: kun menee riittävän syvälle jossain tekemisen lajissa, siitä tulee universaali, jolloin se tulee ikään kuin taiteen kielten tai eri lajien kannalta universaaliksi kysymykseksi. (Kiljunen 1997, 44.) Tästä näkökulmasta katsottuna, voimme siis todeta, että kaikki taiteen lajit ovat mukana jo myös tanssissa ja silloin sen opetuksessa. Taiteidenvälisyys on vain termi kuvaamaan ilmiötä, joka on jo olemassa, joka hetki kaikessa taiteessa ja sen opettamisessa. Taiteidenvälisyyden tuominen taide- ja tanssinopetukseen on siis vain näkökulman muutos – jonkin näkymättömän tuominen näkyväksi.

3.2 Taiteidenvälistä pedagogiikkaa

Esittelen yhden esimerkin taidepedagogiikasta, jossa eri taiteen alat ovat yhdessä toisiaan tukien ja risteävät. Musiikkipedagogi ja filosofian tohtori Marja-Leena Juntunen tarkastelee artikkelissaan Émile Jaques-Dalcrozen (1865–1950) vaikutuksia taidepedagogiikkaan sekä taiteidenvälisyyteen opetuksessa. Jaques-Dalcrozen päätarkoituksena oli kehittää musiikinopetusta, jossa oppilaan liikekokemus otetaan oppimisen avuksi; kuuntelu, liike ja improvisaatio integroituivat yhteen opetuksessa. Hänen tavoitteenaan oli saada oppilaat löytämään itse sekä saattaa aistiminen, ajattelu, tunteet ja toiminta vuorovaikutukseen keskenään. Hänen ajatuksensa toivat eri taidealojen edustajat yhteisien asioiden äärelle. Jaques-Dalcrozen pedagogiikka tarjoaakin esimerkin opetuksen käytännöstä, jossa eri taidemuodot yhdistyvät. (Juntunen 2011, 57.)

Jaques-Dalcrozen pedagogiikan juuret ovat hänen kokemuksissaan musiikinopetuksesta, jossa musiikin teoriaa opiskeltiin vain teorian tasolla, ilman että oppilaat ymmärsivät ja erottivat opiskeltavia asioita käytännössä. Opetuksessa hyödynnettiin vain oppilaiden älyllisiä ominaisuuksia ilman yhteyttä heidän havaintoihin ja kokemukseen. Jaques-Dalcroze korosti mielen ja kehon erottamatonta yhteyttä ja halusi tuoda ajattelun yhteen toiminnan kanssa; hänen pedagogista ajatteluaan leimaa holistisuus. (Juntunen 2011, 58.)

Holistisuus on yksi tärkeitä lähtökohtia myös minulle omassa taiteidenvälisessä työskentelyssäni. Ihminen kokee maailmaa monella eri aistilla ja tämä tulisi huomioida myös opetuksessa ja ottaa hyötykäyttöön. Juntunen tuo artikkelissaan esiin Maurice Merleau-Pontyn ajatuksen, jonka mukaan aistit aktivoituvat ristikkäin aina kokemuksellisesti:

Kehoni ottaa vastaan ääniä ja värejä, ja kokemusta on vaikea rajoittaa vain yhden aistin alueelle: se levittäytyy spontaanisti muidenkin aistien ylle (Juntunen 2011, 61).

Jaques-Dalcroze oli kiinnostunut rytmistä liikkeen ja musiikin välisenä yhteisenä tekijänä. Hän halusi hyödyntää ihmisen liikkeessä olevan rytmisyyden musiikin oppimiseen. Hän uskoikin vahvasti, että musiikkia ei voida irrottaa kehon liikkeistä ja rytmeistä. Rytmistä tuli Jaques-Dalcrozen pedagogisen ajattelun ydin ja sille löytyi monta tekijää yhdistävä vaikutus. Rytmien tehtävänä on esimerkiksi luoda yhteys ajattelun ja tunteen välille sekä kehon ja mielen välille. Hänen mielestään rytmi on kaikkien taidemuotojen olennainen tekijä – se antaa muodon taiteelliselle ilmaisulle. (Juntunen 2011, 58–59.) Tanssissa rytmi on jo luonnostaan mukana ja musiikin kautta sen läsnäolo vahvistuu. Jokainen ihminen kantaa sisällään sydämen sykettä ja sitä kautta elämä on rytmillistä koko ajan. Muita taiteen alueita on mielestäni tämänkin vuoksi loogista lähestyä rytmien kautta.

Juntunen tuo esille artikkelissaan, että opetuksessa eri taidemuotojen yhdistäminen rikastuttaa monipuolista aistimista ja aistimukset synnyttävät mielikuvia, jotka ohjaavat toimintaamme. Jaques-Dalcroze uskoi, että

taidepedagogiikan yksi tärkeimmistä tehtävistä on herättää aistimuksia, jotka luovat soivia, visuaalisia ja kinesteettisiä mielikuvia. (Juntunen 2011, 61.)

3.3 Taiteidenvälisiä esimerkkejä

Helsingistä löytyvässä Pukinmäen taidetalossa on mahdollisuus harrastaa monia eri taiteenaloja, sillä taidekeskukset ovat suuntautuneet monitaiteisuuteen ja kulttuurikasvatukseen. Oppilas saa valita itse, kuinka opetukseen osallistuu, millaisen kokonaisuuden itselleen taideaineista kokoaa. (Muroke 2010, 128–129.) Koulun rehtori Muroke kysyy, mihin taidekasvatuksella ja taiteenperusopetuksella pyritään, koska kaikista ei voi tulla ammattilaisia taiteen alalla, mutta lapsuuden ja nuoruuden valinnat vaikuttavat kuitenkin heidän elämässään (Muroke 2010, 131).

Mielestäni Pukinmäen taidetalo on mielenkiintoinen esimerkki siitä, miten taiteita voisi tarjota oppilaalle vapaammin saman koulun sisällä. En tiedä kuinka moni oppilaista lopulta eri taidealoja valitsee, mutta hienoa että siihen on mahdollisuus. On todella tarpeellista pohtia Murokeen kysymystä siitä, mihin taiteen opetus tähtää. Kaikista ei tule ammattitaiteilijoita, mutta kaikille tulisi suoda mahdollisuus tehdä ja kokea taidetta sekä antaa mahdollisuus kehittyä siinä ja taiteellisessa ajattelussa.

Tanssin ja musiikin yhteyttä voi katsoa myös kehon liikkeen kautta. Juhani Räisänen näkee artikkelissaan *Konserttitilanteen uusia haasteita – liikkeentunnistus ja multimedia esiintyjän käytössä* muusikkouden soittoliikkeiden tekemisenä eli olennaista soittamisessa on liike. Hän nostaa tarkastelun kohteeksi muusikon ja tanssijan välisen eron; näin tarkasteltuna ero supistuu hyvin pieneksi – molemmille on olennaista vartalon liike. (Räisänen 1997, 93.)

Räisänen ajatuksessa korostuu mielestäni hienosti se, miten pieniä erot eri taiteiden välillä lopulta ovat, jos osaa ja haluaa vain vaihtaa näkökulmaa asiaan. Räisänen on tehnyt myös kokeiluja, missä tanssijan liike on toiminut musiikin tuottajana ja myös visuaalisen tietokoneanimaation kautta kuvataiteilijana. Hänen mukaansa esiintyjä on olemassa, jotta näkisimme miten ääni syntyy ja mikä on esittäjän suhde siihen. (Räisänen 1997, 93.)

Taiteiden risteäminen on läsnä eri taidemuodoissa ja sen hyödyntäminen ja käyttöönotto on suhteellisen yksinkertaista. Taiteidenvälisyydestä voi syntyä myös uusia hyvin mielenkiintoisia lähestymistapoja taiteeseen ja sen tekemiseen.

Taiteidenvälisyydestä on tehty muutamia opinnäytetöitä aikaisemminkin. Esittelen tässä niistä kaksi. Kumpikin on toteutettu kuvataiteen näkökulmasta eli siitä, miten kuvataiteen opetukseen voisi tuoda mukaan muita taiteenaloja.

Laura Nikola opinnäytetyössään *Monitaiteisesti taiteidenvälistä – taideintegraation tarkastelua pedagogisen projektin kautta* tutkii taiteidenvälisyyden mahdollisuuksia kuvataiteen opetuksen yhteydessä. Hän toteutti pedagogisen projektinsa Arkadian Yhteislyseossa ja hänen tarkoituksenaan oli ymmärtää, mikä merkitys taiteidenvälisellä opetuksella ja oppimisella voisi olla koulun taideopetukselle. (Nikola 2012, 1.) Nikola lähestyi taiteidenvälisyyttä tutustumalla Magnus Enckellin teokseen *Poika ja Pääkallo* (1893) esimerkiksi musiikin, äänenkäytön ja liikkeen kautta (Nikola 2012).

Nikolan mielestä taideintegraatio on parhaimmillaan tenhoavaa, mukaansa tempaavaa sekä se virittää aistit aiempaa herkemiksi. Tällaisessa opetuksessa on oma tunnelmansa ja tekemisen tuntu – se vaatii olemaan läsnä. (Nikola 2012, 2.) Taiteidenvälisyys on Nikolan mielestä taiteiden yhteyttä, kommunikointia ja yhteistyötä ilman että kunkin taiteen itseisarvo kärsii. Tällöin ei olla taiteiden välissä vaan ollaan toimivassa taiteidenvälisessä yhteistyössä taiteiden keskellä. (Nikola 2012, 9.)

Rauni Koivisto opinnäytetyössään *Taiteidenvälisyyttä taidekasvatukseen, tarinallinen portfolio kuvataidekoulussa* pohtii syntykö taiteiden yhdistämisestä vain suuri sekaannus vai jotakin, joka toimii taidekasvatuksen näkökulmasta paremmin kuin vain yhden taiteenlajin harjoittaminen. Hän lähti käytännössä kokeilemaan tätä opinnäytetyössään ja toteutti taiteidenvälisen opetuskokeilun Riihimäen kuvataidekoulussa lukuvuonna 2003–2004. Koivisto toteaa opetuksen usein keskittyvän johonkin taiteenlajiin, jolloin muiden taiteenlajien potentiaalinen läsnäolo jää täysin huomioimatta. Taiteenlajit eivät ole kuitenkaan toisistaan irrallisia ja niistä

löytyy kiinnekohtia esimerkiksi käsitteistä ja ilmaisutavoista. (Koivisto 2004, 4-5.)

Koivisto on havainnut eri taidemuotojen välillä taiteita yhdistäviä elementtejä, jotka nousivat hänelle esiin käytännön ilmaisuharjoitusten kautta. Hän havaitsi yhtenäisyyksiä esimerkiksi rytmin kautta eri taiteiden välillä. Myös fyysinen liike oli yhteneväistävänä tekijänä ja merkittävänä toiminnallisena välittäjä taiteiden välillä. Koivisto huomasi taiteiden yhdistyvän erityisesti toiminnallisella tasolla, mutta myös käsitteellisellä. (Koivisto 2004, 6.)

Koivisto pitää taidekasvatuksen yhtenä tärkeänä tavoitteena ilmaisutaitojen kehittämistä. Hän näkee taiteidenvälisyyden potentiaalisena ja läsnä olevana mahdollisuutena. Ilmaisumahdollisuuksien moninainen kirjo on tarjolla jokaisessa taidekasvatustilanteessa, jos sen haluaa nähdä ja huomioida. (Koivisto 2004, 15.)

Koivisto pohtii syitä, miksi eri taidemuotoja olisi hyödyllistä ottaa mukaan opetustilanteessa. Hän toteaa eri taidelajien olevan ilmaisullisesti erilaisia esittämisen mahdollisuuksia ja välineitä. Koivisto pitää kuitenkin tärkeänä, että eri taidemuodot ovat sidottu yhteen esimerkiksi teemalla. Ilman sidosta merkityksellisyyttä ei lajien välille synny. Taiteidenvälisyys on mahdollisuus päästä taiteisiin sisään monitasoisesti, oppilaan oman kokemuksen kautta. Kokemuksellisuus vie oppilasta itseän päin, kohtaamaan omia ajatuksiaan ja luomaan merkityksille monenlaisia ilmaisuja. (Koivisto 2004, 77–78.)

3.4 Taiteidenvälisyys taiteen perusopetuksessa

Avaan tässä kappaleessa sitä, millaisia perusteita taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän tavoitteet, sisällöt ja oppimiskäsitykset antavat taiteidenvälisyyden huomioimiselle tanssinopetuksessa.

Taiteen opiskelun tarkoituksena on avata oppilaille uusia mahdollisuuksia ymmärtää taidetta ja kulttuuria sekä niiden sisältämiä merkityksiä. Tehtävänä on myös kehittää oppilaiden ajattelemisen taitoja ja luovuutta elämän eri alueilla. (Taiteen

perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman
perusteet 2005, 1.)

Mielestäni taiteen perusopetuksen tavoitteet asettavat hienosti taiteen ja sen ymmärtämisen ja pohtimisen tärkeäksi asiaksi. On mielenkiintoista pohtia, miten eri opettajat ymmärtävät tämän tavoitteen ja millaisilla asioilla ja valinnoilla siihen pyritään. On jokaisen opettajan oma valinta tai päätös tuoda tunneille mukaan eri tapoja lähestyä taidetta ja taidekäsitteitä. Haluaisinkin, että tanssinopettajat voisivatkin yhdessä enemmän pohtia niitä konkreettisia tapoja, joilla taiteen pohtimista ja sen luomia merkityksiä voisi oppilaiden kanssa käsitellä.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetuksessa korostuu taiteidenvälisyys. Tavoitteena on kehittää yhteistyötä taidekasvatusta antavien oppilaitosten ja muiden tahojen kanssa. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 1.)

Eri taiteenalojen oppilaitosten opetussuunnitelmassa on siis tavoitteeksi annettu tehdä yhteistyötä ja korostaa taiteidenvälisyyttä. Tämä on varmasti helpompaa, jos taidelajeja voisi opiskella saman oppilaitoksen sisällä. Yhteistyöprojektit eri taideaineita opiskelevien välillä on helpompaa järjestää, kun ollaan saman oppilaitoksen alla. Ideaali tilanteessa eri taideaineita voisi opiskella fyysisesti samassa paikassa, jolloin kohtaaminen olisi helpompaa ja yhteistyötä syntyisi vaivattomammin. Tällöin myös tanssinopiskelijat voisivat ottaa sivuaineekseen jonkin toisen taideaineen tukemaan omaa oppimistaan taiteen parissa.

Tanssinopiskelussa on tärkeää taiteidenvälisyys: tanssin opetus- ja esiintymistilanteisiin sisältyy yleensä myös musiikkia, visuaalisia taiteita ja teatteri-ilmaisua. Taiteidenvälisyys monipuolistaa tanssinopetusta ja auttaa oppilasta ymmärtämään taidetta myös laajemmin. Oppilas saa pohjatietoa ja näkemystä siitä, miten eri taidelajit voivat toimia yhdessä, ja samalla hän voi kehittää omia tanssillisia ja ilmaisullisia vahvuuksiaan toisen

taidelajin kautta. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005, 17.)

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa tanssin osalta on selkeästi ilmaistu, että tanssinopetuksessa tulisi tutustua myös muihin taiteen lajeihin ja nähdä, miten ne toimivat yhteen. Tämä on kirjoitettuna opetussuunnitelmaan, mutta kuinka paljon taiteidenvälisyyteen todella kiinnitetään huomiota tanssinopetuksessa? Olin itsekin yllättynyt siitä, että taiteidenvälisyys oli huomioitu näinkin isosti opetussuunnitelmassa. Pohdin kuitenkin sitä, kuinka paljon tämä toteutuu käytännössä ja millä tasolla. Opettajien olisi varmasti mielenkiintoista ja antoisaa keskustella aiheesta lisää tanssikoulujen sisällä ja miettiä, millä tavoin taiteidenvälisyyden tavoitteet voisivat tulla paremmin käytäntöön.

Taiteen perusopetuksen tanssin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa taiteidenvälisyyttä avataan näin:

Avartaa oppilaan käsitystä taiteen monimuotoisuudesta ja tukea hänen yksilöllisen näkökulmansa kehittymistä taiteessa (Taiteen perusopetuksen tanssin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002,6).

Oppilas oppii ymmärtämään eri taidealojen kanssa tehtävän yhteistyön merkityksen ja sen avartavan vaikutuksen oppilaan käsitykseen taiteesta ja taiteen vuorovaikutuksesta (Taiteen perusopetuksen tanssin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002, 11).

Tanssin laajasta opetussuunnitelmasta löytyy myös kohtia, joissa mainitaan taidelajit laajemmin ja taidekäsitusten kanssa työskentely. Laajassa suunnitelmassa taiteidenvälisyys ei ole kuitenkaan niin merkittävässä osassa ja näkyvästi kuin se on yleisen oppimäärän suunnitelmassa. Miten tämä vaikuttaa siihen tilanteeseen, kun oppilas harrastaa tanssia ja etenee siinä pidemmälle? Jääkö silloin muiden taidelajien kanssa työskentely, niihin tutustuminen ja ymmärryksen kasvattaminen pienemmälle huomiolle laajassa oppimäärässä? Eikö asian juuri pitäisi olla toisin päin?

Taiteidenvälisyyden mahdollisuudet löytyvät tanssin yleisestä että laajasta opetussuunnitelmasta, joka on hieno asia. Miten tämä huomioidaan tanssinopetuksessa, on tietenkin vaihtelevaa ja varmasti opettaja- ja koulukohtaista.

4. TAITEIDENVÄLISET PROJEKTIT

Luvussa avaan kahden opetusprojektin sisältöjä ja sitä, miten taiteidenvälisyys käytännössä näissä projekteissa tapahtui. Projekteja yhdisti taiteidenväläinen lähestyminen, mutta ne olivat sisällöiltään ja toteutustavoiltaan hyvin erilaisia.

4.1 *Ihmebussi X -projekti*

Ihmebussi X – projekti oli Taideyliopiston yhteistyöprojekti Teatterikorkeakoulun ja Sibelius-Akatemian välillä. Tarkoituksena oli yhteistyössä eri taidealojen opiskelijoiden kanssa luoda kiertue, jonka aikana pidetään erilaisia työpajoja ja esitys peruskouluissa. Ajatuksena oli viedä taide ja taideopettajaopiskelijat sellaisten oppilaiden luo, joilla ei välttämättä muuten olisi mahdollisuutta taideopetukseen.

Ryhmä muodostui kahdestatoista opiskelijasta ja kolmesta opettajasta sekä projektin tuottajasta ja esitysavustajasta. Ryhmässä oli kahdeksan musiikkikasvatuksen opiskelijaa, kolme teatteriopettajaopiskelijaa sekä minä tanssinopettajaopiskelija.

Projekti alkoi toukokuussa 2013 kahden päivän leirillä, jossa opiskelijat yhdessä ohjaavien opettajien kanssa loivat alustavan sisällön kiertueelle. Tarkoituksena olisi pitää peruskoululaisille taidetyöpajoja aamupäivisin ja iltapäivisin esittää meidän opiskelijoiden luoma esitys peruskoulun oppilaille. Kiinnostuksen kohteita työpajojen sisällöille haettiin erilaisten tutustumistehtävien kautta ja lopulta päädyimme muodostamaan neljä eri ryhmää, joissa jokaisessa oli yksi teatteri- tai tanssinopettajaopiskelija ja kaksi musiikinopettajaopiskelijaa.

Syksyllä 2013 Ihmebussi X-ryhmä tapasi kerran syyskuussa ja marraskuussa työskentelimme kolmen päivän leirillä sekä viitenä yksittäisenä päivänä. Näiden tapaamiskertojen aikana kokosimme yhdessä esityksen sekä työstimme kouluissa pidettäviä työpajoja antaen toisillemme palautetta.

Projekti huipentui marraskuussa 2013 viikon kestäväseen kiertueeseen Kainuuseen, jossa kiertelimme Oulunjärven ympärillä olevia paikkakuntia.

4.1.1 Ihmebussi X -työpajat

Työpajaryhmät muodostimme siis niin, että jokaisessa ryhmässä oli yksi joko teatteri- tai tanssinopettaja ja kaksi musiikkikasvatuksen opiskelijaa. Näin saatiin aikaan tilanne, jossa taiteidenvälisyys olisi helposti toteutettavissa. Jokainen ryhmä sai valita oman lähestymistapansa ja teemansa omalle työpajalleen.

Oma työpajaryhmäni kiinnostui musiikin ja tanssin yhdistämisestä, siitä mikä niissä on samaa ja yhteistä. Pohdintojen jälkeen ryhmämme teemaksi muodostui rytmi ja liike (katso liite 3). Koimme, että näissä kahdessa, rytmisessä ja liikkeessä, on paljon yhteistä niin musiikin kuin tanssin näkökulmasta. Rytmi löytyy musiikista ja myös liikkeestä. Tarkoituksena oli työpajoissa antaa oppilaiden itse keksiä erilaisia rytmejä ja luoda niihin liikettä.

Kaikilla työryhmämme jäsenillä oli kokemusta tanssista harrastuksena. Kiinnostus liikkeeseen ja siihen, mistä se voi saada alkunsa, toi meidät saman aiheen äärelle. Vaikkakin minulla ei ollut tuntemusta musiikista yhtä paljon kuin kahdella musiikinopiskelijalla, kaikki vetivät vuorotellen yhden osan työpajastamme, liittyi se sitten enemmän musiikkiin tai tanssiin.

Lähtökohtana työpajalle meillä oli se, että kaikki oppilaat pystyisivät osallistumaan ja saisivat onnistumisen kokemuksia ilmaisussa, heittäytymisessä ja esillä olossa. Tärkeää oli, ettei ketään pakoteta mihinkään vaan innostus ja motivaatio tulisivat oppilaista itsestään. Tähän ajatukseen nojaten halusimme, että tunnille tulisi mukaan jokaiselta jotain henkilökohtaista ja omaa, että jokainen tulisi huomioitua yksilönä edes pienen hetken 45 minuutin aikana. Tämä ajatus näkyi ainakin jokaisen omissa lempiasioissa ja niiden jakamisessa muiden kanssa.

Tärkeä lähtökohta oli myös ajatus siitä, että rytmin luominen ja liikkuminen on helppoa, eikä taiteen tekemisen tarvitse olla vaikeaa ja arjesta poikkeavaa.

Liikkuminen ja liikkeen luominen rytmistä ja rytmin luominen lempiasioista tehtiin mahdollisimman vaivattomaksi ja yksinkertaiseksi, että kaikki saisivat onnistumisen kokemuksia.

Halusimme myös, että oppilaat tekevät ja keksivät mahdollisimman paljon itse. Opettajina ja ohjaajina autoimme heitä, jos tarve vaati. Perimmäinen ajatus kuitenkin oli, että jokainen saisi kokea keksimisen riemun ja saisivat kokemuksen siitä, että tämän me teimme yhdessä ryhmän kanssa yhteistyössä.

Kuva 1. Ihmebussi X:n rytmi ja liike -työpajaa ohjaamassa (kuva:Anni Elonen)

Aloitimme työpajan kehon vastakohtilla, etsien isoa ja pientä liikettä ensin kasvoissa, sen jälkeen käsissä ja lopulta koko kehossa. Työpajamme toisena lämmittelynä oli hiiri-leikki, jonka tarkoituksena oli herätellä oppilaita leikin kautta rytmiin. Kuviteltu hiiri kiersi ringissä jokaisen jalkojen alta vuorotellen tarkoituksena liikkua tasaisella rytmillä. Hiiren suunnan pystyi muuttamaan haa-huudahduksella tai potkaisemaan toiselle puolelle skviik-huudahduksella. Välillä opettaja saattoi huutaa: ”Hiiri karkas, minne meni? Minäpä katson ympäri.” Tähän loruun kuului liikkeet, jotka kaikki sitten toistivat yhdessä. Lämmittelyleikkinä oli myös rytmikaiku-harjoitus, jossa oppilaat toistivat

taputtaen ja puhuen opettajan sanomia rytmisiä lausahduksia. Tässä osioissa oli mukana, riippuen oppilaiden iästä, myös jaloissa toistuva perusrytmittömistys.

Seuraavaksi oppilaat saivat valita joko oman lempiväriin, eläimen, ajankohdan tai harrastuksen ja lähteä taputtamaan sen rytmiksi. Lopuksi jokainen sai taputtaa sekä sanoa oman lempiasiansa ja muut toistivat sen. Oppilaat jaettiin ryhmiin, joissa he muodostivat lempiasioista lauseen, esimerkiksi näin: punainen kissa hiihti talvella. Tähän lauseeseen he etsivät yhdessä rytmin eli tavan, jolla taputtaa lause rytmikkäästi. Rytmin jälkeen he saivat muuttaa sanat liikkeiksi ja lopuksi kaikilla ryhmillä oli oma pieni tanssi, jonka he sitten esittivät luokalle ja muut oppilaat saivat opetella sen heidän johdollaan.

Tunnin lopuksi opettelimme kaikki yhdessä laulun, jonka kertosäe oli yksinkertainen. Ryhmäni musiikinopettajaopiskelija oli säveltänyt laulun itse. Esitimme tanssit kahdessa ryhmässä ja aina välissä lauloimme kertosäkeen. Näin lopulta kaikki lauloivat ja tanssivat yhdessä.

4.1.2 Ihmebussi X -esitys

Teimme Ihmebussi X-projektin esityksen kaikki projektin jäsenet yhdessä ideoiden ja vaikuttaen. Esityksessä oli musiikkia, laulua, tanssia ja teatteria. Kaikki ryhmän jäsenet tekivät mahdollisuuksien mukaan kaikkea. Muusikot tanssivat ja me muut lauloimme ja soitimme omien kykyjemme mukaan. Esityksestä tuli sekamelska kaikkia taidemuotoja, mitä ryhmämme edusti.

Ihmebussi X:n esityksen tavoitteena ja lähtökohtana oli, että kaikki me opettajaopiskelijat saisimme tehdä myös jotain itsellemme uutta ja vierasta ja sitä kautta pääsisimme heittäytymään ja ylittämään itsemme.

Lähdimme liikkeelle jokaisen opiskelijan omista kiinnostuksen kohdista ja siitä, mitä kukin haluaisi esitykseen ottaa mukaan. Tämän jälkeen jokainen sai suunnitella ja ohjata oman ajatuksensa pohjalta harjoitteen ryhmälle tarkemmin. Lähdimme purkamaan materiaaleja etsimällä niistä yhdistäviä tekijöitä ja lopulta esitys sai punaiseksi langakseen Ihmebussi X:n erilaiset seikkailut löytäessään perille määränpäähensä. Jakauduimme erilaisiin

pienryhmiin, joista kukin otti yhden esityksen osa-alueen vastuulleen. Osa alkuperäisistä ajatuksista jäi esitykseen, osa putosi pois kokonaan. Lopulta kokonaisuus tuli valmiiksi yllättävän lyhyessä ajassa, vaikkakin sen kokoaminen vaati paljon yhteistyötä ja kompromissitaitoja koko ryhmältä.

Kuva 2. Ihmebussi X –esitys (kuva:Anni Elonen)

4.2 Kurssi Lumon lukiossa Vantaalla

Toteutin Taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa -kurssin Lumon lukiossa Vantaalla 6.2 – 4.4.2014. Ryhmä koostui lukion oppilaista, jotka olivat valinneet kurssin vapaavalintaisista tanssikursseista. Kurssilla oppilaita oli parikymmentä ja he kaikki olivat tyttöjä iältään 16–20 -vuotiaita. Oppitunteja oli kolme kertaa viikossa ja ne kestivät kukin 75min. Oppilaiden lukumäärä pieneni kurssin aikana, kun osa oppilaista jätti kurssin kesken erilaisten syiden vuoksi.

Kurssin lähtökohtana oli antaa mahdollisimman paljon eväitä oppilaiden oman liikkeen ja taiteen tuottamiseen. Tähän pyrin teettämällä oppilailla paljon improvisaatioharjoituksia sekä lähestymistapoja liikkeeseen heidän oman kehonsa kautta. Tavoitteenani oli, että oppilaat ymmärtäisivät paremmin oman kehon mahdollisuuksia liikkeen tuottajana ja ilmaisijana.

Tavoitteenani oli myös se, että oppilaat ymmärtäisivät taiteidenvälisyys -termin sekä oppisivat näkemään yhteyksiä eri taiteiden välillä. Tavoitteena oli myös, että oppilaat löytäisivät heitä kiinnostavia osa-alueita, joista olisi heille apua omassa taiteellisessa työssään tulevaisuudessa.

En halunnut pakottaa ketään mihinkään ja oppilailla oli paljon vastuuta itsellään siitä, miten he osallistuvat annettuihin tehtäviin. Oikea ja väärä -ajattelua yritin mahdollisuuksien mukaan poistaa tilanteesta ja tuoda näkökulmaksi erilaisuuden mahdollisuudet.

Kurssin alkupuolella tutustuimme liikkeen ja tanssin elementteihin erilaisten liikeimprovisaatio harjoitteiden kautta. Kurssin alussa jaoin kaikille oppilaille suunnitelman (katso liite 2.) kurssin etenemisestä ja jokaisen oppituntin teemasta. Kerroin myös, että tulemme kurssilla tekemään esityksen, joka esitetään viimeisellä viikolla. Alun perin tarkoituksena oli esiintyä lukion torilla pidennetyllä välitunnilla kaikille koulun oppilaille, mutta päädyimme lopulta avoimet ovet tyyliseen viimeiseen oppituntiin sekä esiintymään Lumon lukion puheilmaisuun kurssilaisille.

Kurssin alkuosassa tutustuimme liikkeen ja tanssin erilaisiin elementteihin kuten kehoon, tilaan, aikaan ja voimaan (katso liite 1.). Työskentelimme yksilötehtävissä sekä pareittain että pienryhmissä. Oppilaat loivat suurimman osan tuntien liikkeestä itse erilaisten liiketehtävien kautta. Työstimme yhdessä loppusarjana minun suunnittelemani tanssisarjaa. Tanssisarjan teemana olivat eri kehonosat liikkeen alkutekijöinä ja suunnan antajina.

Kurssin keskiosa painottui tanssin ja muiden taiteiden yhteyksien erilaisille kokeiluille. Tutustuimme yhden oppituntin ajan aina kahden taidelajin väliseen kohtaamiseen. Tuntien teemat olivat: liike ja ääni, liike ja kuva, liike ja sana sekä liike ja teatteri. Tuntien alussa lämmittelimme samalla

orientoituen teemaan ja sen jälkeen oppilaat saivat itse luoda ja kokeilla taiteiden yhdistelyä erilaisten tehtävien pohjalta.

Liike ja ääni kerralla tutustuimme äänen ja liikkeen yhteyteen. Esimerkiksi siihen, miltä ääni tuntuu kehossa ja millaista liikettä toisen ihmisen tai liikkujan itsensä tuottama ääni kehollaan saa aikaan. Lopputunnista jokainen sai työstää pareittain tai pienryhmässä äänen ja liikkeen muodostaman pienen esityksen.

Liike ja kuva -oppitunnin aloitimme katsomalla tanssielokuvan, jonka tarkoitus oli viritellä tunnelmaa kuvan ja liikkeen yhteydestä. Lämmittelimme kehoa ja mieltä muotoharjoitusten kautta ensin käyden läpi muotoja tilassa ja sen jälkeen kehossa. Oppilaat tutkivat pareittain symmetristä ja epäsymmetristä muotoa, täydentäen toisen ottamaa patsasasentoa. Toisena muotoharjoituksena oli tunnistaa ja tehdä parin muoto kosketuksen avulla silmät kiinni. Tämän jälkeen tutkimme minun keräämiäni erilaisia kuvia lehdistä. Jokainen sai valita yhden kuvan, jota tutki tarkemmin. Tästä kuvasta hän sai valita itselleen jonkin teeman, esimerkiksi muodon, värin tai tunnelman, jota lähti työstämään liikkeen kautta. Lopuksi oppilaat vielä piirsivät paperille liikkeen tuoman kokemuksen.

Liike ja sana -oppitunnilla lämmittelimme erilaisilla aikaisemmilta tunneilta tutuilla kehon liiketehtävillä. Sana -teemaan tutustuimme tehtävällä, jossa oppilaan täytyi muodostaa kehollaan mahdollisimman nopeasti muoto, joka kuvasti minun sanomaa sanaa, esimerkkinä ilma, tuli, ystävyys tai punainen. Teimme samanlaisen harjoituksen myös ryhmässä, jolloin kaikki muodostivat patsaan aiheesta yhdessä. Viimeisenä tehtävänä oppilaiden tuli pienissä ryhmissä tehdä liike-esitys minun heille valitsemistani runostani. Runosta sai valita käyttääkö pelkästään muutamaa sanaa, sen tunnelmaa vaiko tarinaa. Jokainen ryhmä sai itse määritellä, mistä aiheesta lähti liike-esitystä muotoamaan. Lopuksi jokainen ryhmä esitti oman tuotoksensa ja sen jälkeen luimme pohjalla olleen runon.

Kuva 3. Oppilaiden tekemiä kuvataideteoksia liike ja kuva -tunnilta (kuva:Sanna Luhtala)

Liike ja teatteri -kerralla lämmittelimme erilaisilla tanssiaskelilla. Ensimmäisenä harjoituksena teemaan liittyen kokeilimme, miten tunteet näkyvät liikkeenä. Annoin oppilaille tunnetilan, jota he lähtivät toteuttamaan liikkeen keinoin kuten esimerkiksi viha, rakkaus, ilo, pettymys ja suru. Seuraavassa tehtävässä jokainen oppilas sai valita jonkin vaatekappaleen, jonka kautta he lähtivät hakemaan hahmoa ja sitä kuinka hän liikkuu ja tanssii. Kun jokainen oli löytänyt sellaisen, kokeilimme erilaisia kohtaamisia eri hahmojen välillä: miten he tervehtivät ja keskustelevat pelkällä liikkeellä.

Kurssin loppuosassa keskityimme työstämään esitystä yhteisestä tanssisarjasta sekä oppilaat saivat työstää omia koreografioitaan. Jokainen sai etsiä lehdestä kuvan ja tekstin, joka jostain syystä kiinnosti heitä. Näiden kuvien ja tekstien pohjalta he saivat lähteä työstämään ryhmissä omaa tanssiesitystä. Nämä jokaisen ryhmän omat tanssit sekä yhteisen koreografian esitimme avoimet ovet -tunnilla sekä puheilmaisuopiskelijoille.

5. PROJEKTIEEN JÄLKIPUUNTIA JA VERTAILUA

Tässä kappaleessa puran oppilaiden ja minun kokemuksia taiteidenvälisyydestä. Lisäksi vertailen kahta erilaista taiteidenvälisistä projektia toisiinsa. Materiaalia olen saanut tähän omista päiväkirjamerkinnöistäni ja kokemuksista ja sen lisäksi Lumon lukion oppilaat ovat kirjoittaneet tuntien lomassa oppimispäiväkirjaa, jossa he ovat pohtineet antamiani kysymyksiä ja omia kokemuksiaan. Lumon lukion oppilaat vastasivat myös kurssin päätteeksi laatimaani kyselyyn (katso liite 4.) taiteidenvälisyydestä ja siitä, miten he kokivat taiteidenvälisyyden tanssinopetukseen yhdistettynä.

5.1 Lumon lukiossa taiteidenvälisyyttä tutkimassa yhdessä oppilaiden kanssa

Lumon lukion oppilaat kirjoittivat päiväkirjaan kokemuksiaan ja tunteuksiaan oppituntien lopuksi. Lisäksi he vastasivat viimeisellä kerralla itsearviointiin, minun laatimaani kyselyyn taiteidenvälisyydestä sekä pohtivat ryhmissä kurssin mielenkiintoisimpia, vaikeimpia sekä oudoimpia asioita. Oppilaiden ajatuksista nousi kaksi isompaa teemaa. Ensimmäinen teema on muutokset ajattelussa ja käsitysten tasolla sekä konkreettisia välineitä työskentelyyn ja toinen teema on oppilaiden omat käsitykset ja kokemukset suhtautumisen taustalla.

Tanssikurssin alaisuudessa monet ennakkokäsitykset määrittävät paljon oppilaiden odotuksia ja sen vuoksi uudenlaiseen tekemiseen voi olla vaikeampaa heittäytyä, kun opetus ei menekään millään tavalla yksin omien mielikuvien ja käsitysten kanssa. Oppilaiden tanssikäsitys vaikuttaa paljon heidän suhtautumiseensa uudenlaiseen tanssinopetukseen ja saattaa luoda esteitä uudenlaisen tekemiselle ja kokeilulle, ilmaisun kasvamiselle sekä oppimiselle. Tanssitutkija Isto Turpeinen ajattelee tanssikäsityksestä näin:

Jokaisella ihmisellä on oma näkemyksensä siitä, mitä tanssi on. Tämä käsitys on tanssin näkemysavaruus. Se on kokonaisuus, joka rakentuu ihmisen tanssisivistyksestä hänen kehossaan ja

mielessään. Oman liikkumisen lisäksi tanssin havainnointi- ja analysointikyvyn kehittäminen on keskeistä. (Turpeinen 1995, 111.)

Oppilaan on ehkä vaikea hyväksyä ja nähdä uudenlaisia tapoja tehdä ja hän saattaa silloin sulkea itseltään mahdollisuudet oppia uutta. Timo Jokela toteaa myös taiteidenvälisyyden olevan sidoksissa oppimiskäsityksen muutokseen ja sitä kautta ihmiskäsitykseen (Jokela 1997, 18). Tämä on hyvä haaste opettajalle, mutta myös stressaavaa ja ahdistusta lisäävää. Millaisia keinoja on avata uusia näkökantoja oppilaalle, rohkaista irti vanhasta ja heittäytyä, vaikka ei ole ihan varma aluksi, mitä tämä on tai miksi näin tehdään?

5.1.1 Muutoksia ajattelussa ja käsitysten tasolla sekä konkreettisia välineitä työskentelyyn

Kun käytimme näyttelemistä apuna opin, että tanssi voi olla erilaista kun käyttää siinä eri tunteita. (Opiskelijan kommentti 10.3.14)

Monet oppilaat kokivat kurssin päätteeksi, että taiteidenvälisyys oli lisännyt heidän ymmärrystään tanssista ja taiteista. Tällainen uudenlainen tapa tutustua tanssiin ja taiteeseen oli auttanut osaa oppilaista näkemään tanssitaidetta laajemmin ja kurssin sisältö oli avartanut heidän ajatteluaan ja näkökulmiaan. Oivalluksia oli tullut myös siinä, että on olemassa ylipäättään mahdollisuus tällaiseen taiteidenväliseen työskentelyyn. Tämän lisäksi osa oppilaista huomasi, että taiteita ei tarvitse erotella toisistaan niin voimakkaasti.

Että niitä (taiteita) voi yhdistää eikä niitä taiteita tarvitse erotella toisistaan. (Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Taiteiden välillä on rajoja, mutta niitä on helppo yhdistää ja saada aikaan uutta erilaista rajoja rikkovaa taidetta. (Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Kun tanssista otetaan kuva, syntyy tavallaan kuvataidetta.
(Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Myös suhtautuminen uuteen ja erilaiseen muuttui kurssin aikana. Kun ensimmäisen kerran teimme yhdistelyä liikkeen ja äänen kanssa, monen mielestä se oli todella outoa ja vaikeaa eikä yhteyttä näiden kahden välillä löydetty. Minulle kuitenkin yllätyksenä loppukeskustelussa monet oppilaista nimesivät kurssin yhdeksi kiinnostavimmista asioista juuri tuon äänenkäytön ja liikkeen yhteyden. Osa oppilaista oli nähnyt tanssiesityksen, jossa ääni oli ollut vahvasti mukana. Tämä vaikutti varmasti siihen, miten asiaan suhtauduttiin myöhemmin. Konkreettiset esimerkit auttavat siis näkemään yhteyksiä asioiden välillä.

Ääni-kerrasta en oikein ymmärtänyt mitään, enkä osannut liittää sitä tanssiin. Kuva oli kiva, kun sai itse tulkita sen ja tanssia vapaasti ajatukseen. (Opiskelijan kommentti 10.3.14)

Nyt ajattelen eri taiteiden yhdistämisen olevan helppoa. Aikaisemmin en olisi kertaakaan ajatellut liittää ääntä tanssiin, mutta nyt olen eri mieltä. (Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Muutosta tapahtui myös opiskelijoiden ajattelussa ja näkökulmissa. Kurssin lopuksi opiskelijat osasivat nähdä taiteidenvälisyyden mahdollisuuksia paljon laajemmin kuin kurssin alussa ja aikana. Oli todella tärkeää koota keskustellen kurssin asioita yhteen ja pohtia, mitä oikein teimme kurssin aikana ja miksi. Tämä asioiden yhteen neulominen auttoi monia näkemään sen, miksi olin antanut kurssille tällaisen sisällön.

Muut taiteet auttavat ajattelemaan tanssitaidetta uudella tavalla. Oppii näkemään asioita eri näkökulmasta. (Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Opiskelijat kokivat taiteidenvälisyyden tuovan tanssinopetukseen lisää uusia makuja ja sävyjä sekä uutta ilmettä; sen koettiin tuovan opetukseen monipuolisuutta. He toivat myös ilmi vastauksissaan, miten monella eri tapaa voi oppia ja miten tällainen lähestymistapa voi auttaa erilaisten

oppimistapojen kanssa. Eräs oppilas pohti myös taiteidenvälisyyden voivan yhdistää eri taiteen edustajia. Taiteidenvälisyys voi siis toimia rikastuttamassa niin tanssitaiteen sisältöjä kuin myös muidenkin taiteen muotojen mahdollisuuksia.

Taiteidenvälisyyden koettiin antavan myös konkreettisia apuvälineitä siihen, miten sanaa, kuvaa tai ääntä voi yhdistää tanssiin – sitä voi käyttää apukeinona tuomaan uusia lähestymistapoja ja monipuolisuutta tanssinopetukseen. Taiteidenvälisyyden huomioimisen opetuksessa koettiin auttavan myös omien tanssien ideoinnissa. Eri taiteet voivat antaa tanssille muodon, suunnan, tunteen, tunnelman tai vaikkapa olotilan.

Uudet ideat omiin tansseihin lisääntyivät. Osaan nykyään yhdistää erilaisia asioita ja esineitä tanssiin. (Opiskelijan kommentti 4.4.14)

5.1.2 Oppilaiden omat käsitykset ja kokemukset suhtautumisen taustalla

En ymmärrä sitä että ilmottauduin tanssikurssille, mutta tunneilla ei tanssita. Ilmaisutaito on ihan kivaa, mutta ajattelen että TANSSI tunnilla tanssitaisi esim. nykäri, dance holl, street dance... :) (Opiskelijan kommentti 27.2.14)

En olisi valinnut kurssia, jos olisin tiennyt että kurssilla ei tanssittu. (Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Kurssin uusi lähestymistapa haastoi oppilaiden käsityksiä ja odotuksia sen suhteen, mitä tanssi voi olla. Monelle kurssin sisältö tuntui oudolta ja vieraalta eikä yhteyttä tanssiin ja tanssituntiin välttämättä löytynyt ollenkaan. Muutama oppilas keskeyttikin kurssin, mitä luultavimmin juuri tästä syystä. Heidän odotuksensa ja käsityksensä tanssista olivat liian paljon ristissä kurssin sisällön ja ajatuksen kanssa. Eräs oppilas totesikin loppukyselyssä, että ei olisi valinnut kurssia, jos olisi tiennyt että tällä kurssilla ei tanssita ollenkaan.

Kurssin tapa nähdä tanssia oli monelle hyvin uusi ja erilainen. Monet oppilaista ihmettelivät sitä, miksi kurssilla ei ollut eri tanssilajeja tai siellä ei tehty erilaisia koreografioita. Myös opettajan mallin mukaan tekemistä kaivattiin ja kyseltiin välillä päiväkirjamerkinnöissä. Loppukyselyssä moni kylläkin totesi kurssin olleen kiva, vaikka olikin aluksi ihmetellyt sen sisältöä ja tapaa lähestyä tanssiopettamista ja tanssimista.

Se oli kiva, että siellä oli jotain erikoista kuin normaalisti.
(Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Välillä kurssi tuntui oudolta. (Opiskelija kommentti 4.4.14)

Monet taiteidenyhdistelykokeilut koettiin vaikeiksi ja oudoiksi. Monet kirjoittivat päiväkirjaansa tehtävien hankaluudesta ja vaikeudesta. Osalle harjoitukset olivat tuttuja joltain muun taiteenlajin tunnilta, mutta niiden yhteyttä tanssiin ei löytynyt. Anttila toteaa, että taiteellinen toiminta asettaa tekijän avoimeen ja herkkään tilanteeseen ja tekee oppijan haavoittuvaksi (Anttila 2011, 170). Uudenlainen tekeminen ei ole helppoa, kun oppilaan täytyy laittaa itsensä likoon ja heittäytyä.

Joskus oli vain vaikeaa hahmottaa päässä, mitä opettaja hakee tai että miten tämä asia liittyy toiseen, josta opettaja puhui.
(Opiskelijan kommentti 4.4.14)

Kritiikkiä oppilaat antoivat myös siitä, että tunteilla ei pysytty tarpeeksi kauan yhdessä asiassa ja että heille ei ollut aina selvää, miksi jotain asiaa tehtiin ja mihin se liittyi. Kritiikkiä tuli myös siitä, että he kokivat taiteidenvälisyyskokeiluiden olevan enemmän muita taiteenlajeja kuin tanssia. Moni siis koki, että tällä tanssikurssilla tanssi ei ollutkaan pääroolissa.

Outoa tehdä teatteri tai ääni teemoilla, koska molemmat ovat teatteriin enemmän kuuluvia asioita. (Opiskelijan kommentti 10.3.14)

Teatteri ei ole mun juttu. Eikä liika taiteellisuus joka saa itsensä tuntemaan seköpääksi. (Opiskelijan kommentti 10.3.14)

On mielestäni hyvä myös muistaa, että kaikki eivät ehkä halua tanssilta sen taiteellista puolta. Tanssiminen nähdään tällöin enemmän liikuntana, urheiluna ja kehon kunnon ylläpitäjänä. Eräs oppilas totesikin, että jos on kiinnostunut pelkästään tanssista, tällöin muiden taiteiden tuominen tanssinopetukseen saattaa tuntua epärelevantilta ja turhalta.

Opiskelijoiden ajatukset vaihtelivat ja muuttuivat myös eri tunneilla; välillä oli ihana heittäytyä ja tehdä jotain uutta ja erilaista, taas välillä uuden kanssa työskentely ei kiinnostanut ollenkaan. Oppilaiden vastauksiin vaikuttivat varmasti monet muutkin asiat kuin heidän oma kokemuksensa. He eivät ehkä ensin uskaltaneet laittaa rehellistä mielipidettään, koska ajattelivat miten minä opettajana siihen suhtaudun. Myös ryhmätyöskentely vaikutta asiaan, sillä jos opiskelija ei tuntenut ryhmäläisiään niin hyvin, saattoi heittäytyminen olla hankalampaa.

Oli helppoa muuntautua muuksi aiemman teatteri kokemuksen myötä. (Opiskelijan kommentti 3.3.14)

Oppilailla, joilla oli kokemusta muista taiteenlajeista, oli helpompaa heittäytyä taiteita yhdisteleviin kokeiluihin. Pienikin tuttuus auttaa, kun on kyseessä jotain uutta ja erilaista. Tämän ajatuksen muistaminen on todella tärkeää suunnitellessa taiteidenvälistä opetusta: on tärkeää lähteä liikkeelle siitä, mikä on jo jollain tasolla tuttua oppilaille. Yhtäläisyyksiä taiteiden välille löytyi ja siihen auttoi varsinkin se, että oli kokemusta toisesta taiteenlajista entuudestaan.

5.1.3 Omat kokemukset taiteidenvälisyyden opettajana Lumon lukiossa

Jännittää tosi paljon huomisen uudet opetuskokeilut. Erityisesti oppilaiden reaktiot tällaiseen uuteen työskentelytapaan. Täytyy yrittää unohtaa oppilaiden ajatukset ja yrittää ajatella, että heillä on mahdollisuus oppia jotain uutta tässä. Välillä se on vaikeaa varsinkin minulle. Tarve miellyttää on välillä todella vahva. Yritän päästä siitä pois. Nyt lähdän suunnittelemaan

ensimmäistä taiteiden yhdistelykertaa. (Oma päiväkirjamerkintä 2.3.2014)

Jännitin paljon uudenlaisen opetuksen kokeilua. Tämä kokeilu toi itselleni pitkästä ajasta eteeni sellaisen tilanteen, jossa olin aivan uusi työkalu ja sisällöin lähestymässä opetusta. Loin tunneilla käytettyjä harjoituksia itse ja ne olivat osittain sellaisia, joita en ollut koskaan minkään ryhmän kanssa aikaisemmin tehnyt. Pohdin koko ajan, miten tämä nyt menee, mitä oppilaat ajattelevat ja onko tässä jutussa mitään järkeä. Ensimmäisen taiteiden yhdistelykerran jälkeen olinkin ihan paniikissa siitä, mitä tästä nyt tulee.

Ensimmäisen ääni ja liike kerran jälkeen oppilaiden päiväkirjoihin oli tullut hyvin negatiivista kritiikkiä siitä, miksi teemme jotain tällaista tanssikurssilla. Osa oppilaista jätti myös kurssin kesken juuri tuon kerran jälkeen. Itselleni tämä oli kova paikka, koska olin jännittänyt jo muutenkin hyvin paljon opiskelijoiden reaktioita uudelleen tekemiseen.

Jokaisen kokeilukerran jälkeen olin kuitenkin aina hieman viisaampi siitä, että miten juuri tämän ryhmän kanssa kannattaa lähestyä taiteidenvälisyyttä, jotta oppilaat saisivat tästä kurssista jotain irti. Pyrin myös avaamaan enemmän sanallisesti keskustellen asioiden tarkoituksia.

Tunnin aloittaminen edelliskerran purulla, tuntui sopivan. Kun sanoin asioita auki niin moni varmaankin ymmärsi paremmin miksi kokeillaan. Tai että saa tuntua hämmentävältä ja oudolta. Ja mikä on tanssia ja mikä ei. Valmiin hienon tanssielokuvan näyttäminen tuntui olevan toimiva aloitus/orientaatio aiheelle. He näkivät miten kuvan keinoja voidaan yhdistää tanssin maailmaan, mitä yhteistyö voi parhaimmillaan olla. Keskittyminen oli hyvää ja oli kivaa kuulla, mitä kukakin otti kuvista omaan liikkeeseensä ja miten se muokkautui uudeksi kuvaksi.

Oppilaat löysivät kuvista tunnetiloja, vastakkaisuuksia, konkreettisia asioita. Kylmää ja lämmintä, muotoja. Tuntuu, että kaikki löysivät itselleen jotain merkittävää,

henkilökohtaisella tasolla omaa, jota työstivät ihanan keskittyneesti. Ja koin, että he pystyivät olemaan ylpeitä omasta tulkinnastaan ja tutkimuksestaan liikkeellisesti. Syntyneet kuvataideteokset olivat myös mielenkiintoisia ja yllättivät minut opettajana, kun monella kuvat olivat monimerkityksellisiä ja avasivat heidän ajattelumaailmaansa, ehkäpä jopa helpommin kuin tekstit, joita olen heitä pyytännyt kirjoittamaan. Tekstin täytyy olla aina niin valmista ja jäsenneltyä. Pyydän ensi kerralla pelkkiä sanoja, adjektiivejä ja kuvioita ja värejä. Omaa kokemusta ei ole aina helppo sanallistaa selkeään muotoon.
(Oma päiväkirjamerkintä 5.3.2014)

Taiteidenvälisissä projekteissa Hiltusen ja Mannerkosken mukaan saattaa olla vaarana vajota löysyyteen, jos ilmaisun käsitteellistäminen ja analyysi jäävät tekemättä (Hiltunen & Mannerkoski 1997, 10). Omassa kokeilussani huomasin tämän vaaran toteutuvan aina välillä. En osannut välittää ja analysoida oppilaiden kanssa läpikäytyjä teemoja ja niihin liittyviä käsitteitä tarpeeksi selvästi. Koen, että asiaan vaikutti moni asia. Itselläni epävarmuus ja pelko uuden asian kanssa työskentelystä saivat tuntien rakenteen ja loogisuuden sekä yhteyksien etsimisen välillä unohtumaan. Mietin liikaa sitä, miten oppilaat reagoivat uuteen ja pitävätkö he tästä harjoitteesta vai eivät. Oppilaillekin olisi varmasti ollut paljon helpompaa heittäytyä ja nauttia tunteista enemmän, jos olisin osannut opetustilanteessa koota asioita enemmän yhteen tuoden yhtymäkohtia niiden välille.

Kurssin on lopettanut ainakin yksi oppilas sen vuoksi, että se ei ole ihan perinteistä tanssia. Ehkä muutama muukin on päätymässä tähän ratkaisuun. Huomaan tämän vaikuttavan minuun paljon. Mietin, mitä olisin voinut tehdä, että kaikilla olisi ollut mukavaa ja kaikki olisivat saaneet kurssista enemmän. Olisin voinut kurssin alussa ehkäpä avata enemmän sitä, mitä tulemme tekemään ja MIKSI. Ja myös sen, että jos tuntuu jokin asia ahdistavalta niin miten sen voisi sanoa ääneen ennen kuin päättää lopettaa tai muuta yms. Itselläni opettajana mietityttää kysymys miten paljon oppilaita voi haastaa uudella tavalla työskennellä ja kuinka paljon tehdä sellaista joka heitä

miellyttää. Missä se raja menee? Toivon, että edes joku kurssilla on saanut sen sisällöstä jotain, edes rohkeutta toteuttaa heidän omia näkemyksiään tulevaisuudessa. (Oma päiväkirjamerkintä 9.3.2014)

Olen huomannut tämän opetuskokeilun aikana, miten tärkeää on, että opettaja luottaa omaan tekemiseensä ja uskoo tuntinsa sisältöön. Oppilaat eivät voi kannatella opettajaa eikä heidän kuulusikaan. Tätä minun täytyi välillä muistutella itselleni. On tärkeää löytää rohkeutta heittäytyä uuteen, jos pyytää myös oppilailta samaa. Koen kuitenkin, että jokaisen kerran jälkeen löysin lisää rohkeutta ja uskoa omaan juttuuni ja sitä kautta oppilaatkin löysivät tunteista enemmän.

Miten työskennellä sellaisen parissa mikä ei ole aina kivaa ja on haastavaa. Miksi itsekin himmaa, kun tekee jotain uutta oppilaille? Miksen voi luottaa siihen, että he pystyvät ja kykenevät. Jos jokin ei heti suju, ei kannata heti antaa periksi. Tuntuu, että omat taiteidenvälisyyskokeilut eivät pysyneet aivan niin hanskassa kuin olisin halunnut. Olisi ehkä pitänyt antaa enemmän aikaa asioille ja myös selittää niitä enemmän auki oppilaille. Minuun iski jonkinlainen ramppikuume – en enää luottanutkaan omaan juttuuni, kun koin pientä epävarmuutta ja ihmetystä oppilaiden suunnasta. Aloin ehkä helpottaa tai myös väheksyä, sitä juttua jota tehtiin. Tämä saattaa myös näkyä opetuksessa epävarmuutena ja oman itsensä vähättelynä, selittelynä ja asioiden nopeana ohittamisena.

Näin monia ihania hetkiä, jolloin oppilaat uppoutuivat tehtäviin ja mielikuviin ja olivat mielestäni asian ytimessä, taiteidenvälisyyden äärellä. Välillä taas yhteys oli hukassa ja hämmennys ja nolouden tunteminen otti vallan. Asiat ehkä tarvitsisivat enemmän aikaa, kuin mitä osasin odottaa ja asioille antaa. (Oma päiväkirjamerkintä 18.3.2014)

Kurssilla oli hienoja hetkiä, joina oppilaat uppoutuivat tehtäviin täysillä ja innostuivat runoista, kuvista ja tunteista. Näiden hetkien seuraaminen sai

itseni uskomaan siihen, että taiteidenvälisyydellä on hienoja mahdollisuuksia tanssinopetuksessa. Taiteidenvälisyyden korostaminen tanssinopetuksessa tuo mukanaan hienoja lisävaihteita oppilaiden olemiseen ja keskittymiseen sekä heidän ilmaisuunsa ja tulkintaansa. Koen, että välillä taide on ollut hyvin vahvasti läsnä hetkissä, joina oppilaat ovat uppoutuneet vaikkapa kuvan antamaan tunnelmaan tai sanan antamaan merkitykseen ja mielikuvaan. Tärkeää on antaa asioille mahdollisuus tuomalla vaihteita eri taidelajeista mukaan tanssitunnille ja antaa myös aikaa asioille tapahtua.

Itselleni yksi tärkeistä oppimisen hetkistä on muistutus siitä, että asiat vaativat konkreettisesti aikaa. Ajan antaminen asioiden tapahtumiselle on todella tärkeää ja kiirehtimisellä ei voi saavuttaa sitä mitä ajan kanssa voi. Taiteidenvälisyys vaatii aikaa ja tilaa, jotta oppilaat saavat rauhassa ensin tutustua heille vieraaseen aiheeseen ja vasta sen jälkeen heittäytyä. Huomasin itse tekeväni useasti sen virheen, että kiirehdin jonkin asian yli. Tällöin kokemus ei ehdi syntyä ja siihen kiinnittyminen ei ole mahdollista - eivätkä uuden oppiminen ja oivaltaminenkaan ole.

5.2 Taideaineet ristiin Ihmebussi X:n kydyissä – uusien kokemusten mahdollisuus

Ihmebussi X -kiertueen aikana syksyllä 2013 kirjoitin työpajan ohjaamisesta päiväkirjaani näin:

Laulaminen kehollista, hengitys, ilmaisuuden rohkeus. Jokainen tuo mukaan oman osaamisalueensa. Kun ne yhdistyvät, syntyy mielenkiintoisia uusia työtapoja. Itselleni ei olisi tullut mieleenkään lisätä tanssin väliin laulukertosäettä, joka oli aivan ihana ajatus. (Oma päiväkirjamerkintä 25.11.2013)

Työpajaa suunnitellessamme kahden musiikinopettajan kanssa koin taiteidenvälisyyden olevan läsnä hyvin vahvasti jo tässä vaiheessa. Olimme tasavertaisia ryhmän jäseniä ja koin, että kaikki ryhmäläiseni pystyivät jakamaan tietotaitonsa omaan taiteenalaansa katsomatta. Tällaisessa pienryhmässä omalta mukavuusalueelta poistuminen onkin varmasti

helpompaa ja silloin uskaltaa paremmin heittäytyä vähän vieraammillekin vesille.

Marja-Leena Juntusen mukaan ihanteellista olisi, että taideaineiden ei tarvitsisi kilpailla keskenään vaan opettajat voisivat yhdessä suunnitella ja toteuttaa opetusta oppilaan kokemuksesta sekä kasvatustavoitteista ja lähtökohdista käsin; opetuksessa ei keskityttäisi pelkästään taiteellisen taidon kehittämiseen vaan harjoitettaisiin myös aistimista, herkistymistä, kokemista, ymmärtämistä, mielikuvitusta sekä toisen ihmisen kanssa olemista kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti (Juntunen 2010, 69). Tasa-arvoisessa taiteidenvälisessä työryhmässä tähän on hienot mahdollisuudet ja koin, että pystyimme työpajoissa oppilaiden kanssa lähestymään taidetta kokemuksellisuuden ja yhdessäolon kautta.

Työpajojen ohjaaminen oli todella antoisaa ja sen sisältö toimi yllättävän hyvin pienistä ekaluokkalaisista oppilaista yhdeksäsluokkalaisiin. Miksi näin oli, johtui mielestäni siitä, että oppilailla oli mahdollisuus luoda itse, jolloin jokainen voi osallistua omalla tasollaan mukaan. Sisältö oli myös hyvin monipuolinen ja jokainen löysi jotain, mikä oli hänelle kiinnostavaa ja mieluista.

Erään työpajan jälkeen kyseisen luokan oma opettaja kertoi meille liikuttuneena, että oli todella ilahtunut siitä, miten luokan pojat, joilla oli ongelmia keskittymisessä ja saada koulukäynti sujumaan rauhallisesti, olivat tehneet työpajassa hienosti töitä keskittyen ja onnistuneesti. Hän totesi tällaisen toiminnan sopivan erinomaisesti heille ja oli iloinen, että pojat olivat saaneet hienon onnistumisen kokemuksen. Tilanteet, joissa oppilas uskaltaa, ylittää itsensä ja yllättää opettajatkin omalla luovuudellaan ja heittäytymisellään, ovat niitä hetkiä, joina taideopetuksen voima on hienosti läsnä. On hienoa katsoa, kun oppilas innostuu ja saa käyttää omaa luovuuttaan, kehoaan ja mielikuvitustaan ja saa onnistumisen sekä hyväksymisen kokemuksia.

Työpaja mahdollisti mielestäni jokaiselle oppilaalle paikan onnistua. Mukana oli liikettä, rytmiä, äidinkieltä, luovuutta ja esiintymistä. Jos joku ei ollut niin innostunut rytmeistä taputtaen, hän saattoi olla enemmän kokonaisvaltainen

liikkuja ja silloin sai tuoda esille itsestään myös sitä puolta. Ja jos esiintyminen pelotti, sai tässä kuitenkin tukea ryhmältä.

Kun opetuksen taidelajia ei tarvitse määritellä, voivat oppilaatkin löytää itsensä tekemästä jotain yllättävää ja itselleen uutta ilman ennako-oletusten tuomaa taakkaa. Näin kävi mielestäni eräässä työpajaryhmässä, kun opettaja pajan jälkeen kertoi erään pienen ekaluokkalaisen pojan laulavan ensimmäistä kertaa koulussa olonsa aikana. Tämä kommentti liikutti kovasti meitä työpajan vetäjiä. Näin jälkikäteen ajatellen olen tajunnut tässä olleen kyseessä tilanne, jossa emme ensin määritelleet toimintaamme vaan teimme ja touhusimme yhdessä. Tämän vuoksi lasten pelot ja ennakkokäsitykset kaikkosivat ja he uskalsivat tehdä jotain uutta. Uskon, että myös kokonaisvaltaisella lähestymistavalla oli osuutta asiaan. Kun liikutaan ja puhutaan, lauletaan ja taputetaan, innostutaan ja nautitaan, unohdetaan omat rajoitukset ja uskallusta syntyy. Tähän vaikutti mielestäni isosti se, että emme aluksi määritelleet toimintaamme jonkin lajin tai oppiaineen kautta.

Toki työpajat kestivät vain yhden kerran ja me olimme vieraita henkilöitä oppilaille. Tällaisessa tilanteessa on joskus helpompi heittäytyä ja kokeilla jotain uutta. Toisaalta taas tuttuus ja turvallisuus antavat paremmat mahdollisuudet olla rohkea ja tämä totta kai vaihtelee jokaisen ihmisen kohdalla paljonkin, riippuen monesta asiasta. Yläkoulun eri luokka-asteilla oli isoja eroja siinä, kuinka hyvin oppilaat uskalsivat heittäytyä uuteen työtapaan. Kun luokka oli työskennellyt jo muutaman vuoden yhdessä, oli oppilaiden kesken havaittavissa rennompaa ja uskaliaampaa otetta tekemiseen. Kun kaikki tuntevat toisensa, on helpompi tehdä uutta ja hieman hölmöilläkin välillä ilman pelkoa siitä, että muut arvostelevat sinua.

Ihmebussi X – esityksestä kirjoitin päiväkirjaani näin:

*Ihanaa huomata omassa rohkeudessa myös muutosta.
Laulaminen ja uuteen heittäytyminen ovat luonnollisempia.
ROHKEUS. Halu välittää tätä myös oppilaille!!! (Oma
päiväkirjamerkintä 27.11.2013)*

Ihmebussi X -esityksen valmistaminen tapahtui isossa ryhmässä, mukana olivat niin opettajat kuin myös me taideopettajaoppilaat. Lopputulos oli hyvin taiteidenvälisiä rajoja rikkova. Minä tanssija uskalsin improvisoida laulaen yleisön edessä, mikä oli minulle aivan uutta ja moni muusikko uskalsi tanssia. Lopputulos oli kuitenkin sellainen, että kukaan ryhmän jäsenistä ei enää pystynyt sanomaan kuka oli suunnitellut ja ohjannut minkä kohdan. Kaikkien näkemykset sekoittuivat lopputuloksessa.

Satu Kiljunen kokee taiteidenvälisyyden olevan huono sana kuvaamaan useita projekteja. Hänen kokemuksensa mukaan monet on rakennettu eri alan ammattilaisten osaamisen varaan, ilman todellista kollektiivista ja keskustelevaa toimintamuotoa. Jokainen tekee omaa vahvuusalueitaan eikä todellista taiteiden kohtaamista tällöin voi tapahtua kovinkaan helposti. (Kiljunen 1997, 60, 65–66.) Mielestäni tältä vältyttiin Ihmebussi X:n esitystä tehdessä. Me uskalsimme päästää irti vanhoista totutuista rooleista, vaikkakin jokainen oli mukana omilla vahvuuksillaan ja osaamistaidoillaan. Esitys oli aidosti taiteidenvälinen ja yhdessä eri alojen ihmisten kanssa toteutettu, koska olimme toteutuksessa mukana tasa-arvoisina tekijöinä. Jokainen sai myös osallistua sellaiseen osaan esityksen toteuttamista, josta ei ollut aikaisempaa kokemusta, kuten esimerkiksi minä olin mukana improvisoimassa laulua, mikä oli minulle aivan uutta ja erilaista.

5.3 Projektien samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia

Yksi iso eroavaisuus projektien välillä oli se, opetanko yksin vai yhdessä toisten kanssa. Ihmebussi X -työpajojen yhteisopetuksen jälkeen oli hyvin erilaista olla yksin uusien asioiden äärellä Lumon lukiossa. Lumossa opettaessani minulla ei ollut niin paljon kokemusta opetettavasta aiheesta ja en voinut enää tukeutua muihin. Työryhmäopetuksessa, kun taitoa on monelta eri taidealalta, voi helpommin pyytää apua toiselta itselleen heikomman tai haasteellisemmän tilanteen kohdatessa. Yksin työskennellessään täytyy ratkaisut keksiä yksin ja haasteen kohdatessa aina keinoja ei löydy. Koinkin, että yksin opettaminen oli juuri tämän vuoksi haastavaa ja myös stressaavaa. Ei ollut ketään kehen tukeutua, kun vieraan asian opettaminen alkoi ahdistaa.

On mielenkiintoista pohtia niitä eroja, joita syntyy sen mukaan onko opettaja vierailija vai pidempiaikainen opettaja. On hyvin erilaista työskennellä saman ryhmän kanssa pidemmän aikaa kuin pitää työpajaa vain kerran. Palautetta saa paljon enemmän ja pystyy näkemään myös kehitystä ja kasvua oppilaissa, kuin myös hämmennystä. Tällöin on myös toisaalta mahdollisuus purkaa tätä hämmennystä seuraavalla tunnilla.

Ihmebussi X:n työpajoissa hyvän heittäytymisen täytyi syntyä heti, joka vaati todella paljon niin meiltä opettajilta kuin myös oppilailta. Oudot uudet ihmiset tulevat kouluun ja tekevät jotain ihan uutta. Toisaalta se auttaa oppilaita heittäytymään, kun emme liikaa joutuneet etukäteen määrittelemään sitä, mitä tulemme työpajassa tekemään. Tällöin ennakkokäsitykset ja sitä kautta heittäytymistä rajoittavat tekijät olivat hyvin pieniä. Pidin myös siitä vapauden tunteesta, että voimme tehdä juuri niitä harjoituksia ja tehtäviä, joita haluamme oman suunnitelmamme ja ryhmän energian mukaan. Ei tarvinnut määritellä, että tämä on tanssia tai musiikkia tai jotain muuta, vaan vain tehtiin ja heittäydyttiin, ilmaistiin ja luotiin.

Lumon lukion ryhmässä osa oppilaista oli tuttuja toisilleen ja osa vieraita. Tämä varmasti vaikutti heidän kokemukseensa ja rohkeuteensa tehdä jotain uutta ja vierasta. Pyrin välillä sekoittamaan oppilaita uusien ihmisten kanssa työskentelyyn ja välillä annoin kavereiden työskennellä yhdessä, riippuen hieman työskentelyn sisällöstä. Jos tehtävä vaati paljon rohkeutta ja omaa heittäytymistä, annoin kavereiden olla enemmän yhdessä ja jos taas tehtävä oli helpompi, oli uusiin ihmisiin tutustuminen tärkeämpää.

Hiltusen ja Mannerkosken mukaan taiteidenvälisyyteen sisältyy usein voimakas prosessinomaisuus, yhteistoiminnallisuus, elämyksellisyys ja alttiiksi asettuminen (Hiltunen & Mannerkoski 1997, 9-10). Taiteidenvälinen opiskelu on usein myös hyvin ryhmälähtöistä eli siinä on tärkeää ottaa huomioon se, että kaikilla olisi turvallista ja helppoa osallistua toimintaan ilman esimerkiksi naurunalaiseksi joutumista. Alttiiksi asettautuminen ei ole kenellekään helppoa ja sen vuoksi sen huomioimiseen täytyisi kiinnittää huomioita paljon. Tähän en ehkä ole osannut tarttua tarpeeksi kummassakaan

opetuskokeilussa. Millaisin keinoin voin auttaa oppilasta uuden, luovan ja heittäytymistä vaativan työskentelyn kanssa?

Ihmebussi X:n työpajoissa tulimme siihen tulokseen, että uuden tekeminen on jo sen verran vaativaa, että annoimme esimerkiksi poikien ja tyttöjen työskennellä erikseen tämän yhden tunnin ajan. Koimme tällaisen järjestelyn toimivan paremmin, koska kyseessä oli lyhyt työpaja. Tällä tavalla oppilaat saivat eniten irti tunnin sisällöstä.

On mielestäni oleellista pohtia uudenlaisessa työskentelyssä myös ryhmän ja sen dynamiikan vaikutusta tekemiseen, oppimiseen ja heittäytymiseen. Olen huomannut, että se vaikuttaa todella paljon taiteidenväliseen työskentelyyn. Koska työskentelytapa on monelle varmasti hyvin uusi ja eriskummallistakin, se millaisessa ympäristössä ja ryhmässä siihen tutustutaan, vaikuttaa todella paljon. Seuraavalla kerralla, kun lähdän työskentelemään uuden ryhmän kanssa uudenlaisella työskentelytavalla, haluan kiinnittää enemmän huomioita ryhmän yhteistoimintaan ja siihen millaisia käsityksiä ja ennakkoletuksia ryhmäläisillä työskentelystä on. Tämän huomioon ottaminen on osoittautunut tärkeäksi ja haastavaksi ja sen vuoksi haluan siihen tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomioita taiteidenvälisestä opetuksesta toteuttaessani.

Tanssitaiteen tohtori ja tanssipedagogi Soili Hämäläinen toteaa yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen perustuvassa taideopetuksessa ryhmän sisäisen dynamiikan olevan suuressa merkityksessä: on tärkeää löytää positiivinen ja avoin ilmapiiri, sillä tämä on oppimisen edellytys (Hämäläinen 1999, 259). Hämäläinen pohtii reflektiivisen oppimis- ja opetustapahtuman mahdollisuutta ja siihen vaikuttavia asioita. Hän toteaa tällaisen olevan mahdollista vain avoimessa ja luottamuksellisessa tilanteessa. Hänen mukaansa tilanteen saavuttamista voi vaikeuttaa se, että sekä opettaja että oppilas kantaa sisällään erilaisia tiedostamattomia oppimiskäsityksiä, joita usein värittävät myyttiset uskomukset taiteen opetuksesta ja oppimisesta. (Hämäläinen 1999, 259–260.)

Asioita, jotka helpottavat uuden taiteidenvälisen työskentelytavan kanssa, voisivat olla esimerkiksi oppilaiden kanssa keskustelu varaten sille kunnolla

aikaa sekä tilanteen luominen mahdollisimman vapaaksi ja myönteiseksi jokaisen mielipiteille ja kommentteille. Tämä auttaa myös opettajaa kokeilemaan rohkeammin uutta. Myös opettajan täytyy antaa itselleen lupa jännittää ja olla epävarma. Se ei kuitenkaan ole aina helppoa. Koen, että on helpompaa työskennellä ryhmän kanssa ensin itselleni ja heille tutumpien aiheiden äärellä, jotta olisi sitten helpompi sen jälkeen heittäytyä vieraammalle alueelle.

6. KAKSI TAPAA LÄHESTYÄ TAITEIDENVÄLISYYTTÄ

Kokemani perusteella on esimerkiksi nämä kaksi erilaista tapaa lähestyä taiteidenvälisyyttä: etsiä muut taiteet tanssitaiteen sisältä ja tanssin näkökulmasta tai lähestyä aihetta monen taidelajin kautta luoden uusi tapa opettaa taidetta ilman vanhoja luokituksia. Taiteidenvälisyyttä voi siis lähestyä yhden taiteenlajin kautta ajatellen, että muut taiteenlajit ovat enemmän sivuroolissa ja apukeinoina tämän taiteen opettamisen ja tekemisen kanssa. Taiteidenvälisyyttä voi lähestyä myös monen taiteen kautta, jolloin kaikki kyseessä olevat taidelajit ovat tasa-arvoisia keskenään ja opetuksessa ei korostu mikään tietty taiteenlaji.

6.1 Tanssin kehollisuus avaimena muihin taiteenlajeihin

Liikkuva ihminen täyttää tilan, kuluttaa aikaa, rajaa huomiota ja korostaa painopisteitä. Tanssi tulisi nähdä kaikkien mahdollisuutena osallistua musiikkikokemukseen, soittaa kehollaan, korostaa sanan voimaa ja tuoda muodot ja värit uusiin ulottuvuuksiin. (Turpeinen 1995, 115.)

Taiteenvälisyyttä on mahdollista lähestyä tanssin ja kehollisuuden lähtökohdista kuten Isto Turpeinen tuo hienosti esille kommentissaan. Liike ja kehollinen kokemus voivat olla avainasemassa muiden taiteenlajien avautumiseen ja kokemiseen. Myös Jaques-Dalcroze korosti omassa musiikin opetuksessaan liikkeen ja kehollisuuden merkitystä (Juntunen 2010). Liike voi olla luonnollisena ja loogisena yhdistävänä tekijänä eri taiteiden välillä.

Lumon lukion kurssilla muita taiteita lähestyttiin aina tanssin ja liikkeen näkökulmasta. Ääni, kuva, sana ja teatteri olivat aina kontaktissa liikkeeseen ja yhdistävä tekijä näiden kaikkien välillä oli niiden suhde kehon liikkeeseen. Tanssia opiskeltaessa keho on pääosassa ja tämä luo hienot mahdollisuudet nähdä ja jäsentää maailmaa jokaisen omasta kehollisuudesta käsin. Tällainen liikkeen ja kehollisuuden kautta tapahtuva taiteidenvälisyys tuntui luontevalta

osalta tanssituntia monella tapaa. Se oli myös haastavaa uudenlaisen näkökulman ja lähestymistapansa takia niin oppilaille kuin myös opettajalle.

Lienee vaikeaa ajatella liikeilmaisua ilman minkäänlaista yhteyttä johonkin toiseen taiteen lajiin. On tietysti mahdollista pelkistää tilanne sellaiseksi, jossa tanssi on puhtaimmillaan ilman minkäänlaista vuorovaikutusta toisten taiteen lajien kanssa. Lisäämällä tilanteeseen muita elementtejä yksi kerrallaan saadaan rakentumaan kudokseksi, josta löytyy uusia ulottuvuuksia käyttää liikettä ilmaisun kokonaiskentässä. (Turpeinen 1995, 113.)

Tanssin sisältämä visuaalisuus, rytmisyys, musikaalisuus, tarinallisuus ovat läsnä ihmisen liikkeessä koko ajan. Oppilaat löysivät hienosti eri tavoin yhtenäisyyksiä tanssin ja muiden taiteiden välille ja eri taiteet antoivat heille uusia ideoita ja tapoja liikkua sekä käsitellä liikettä. Oppilaiden ajattelun avartuminen on jo todella hieno oppimistulos ja saavutus. Esimerkiksi runon kokeminen ja siihen tutustuminen liikkumisen kautta voi avata runosta aivan uusia merkityksiä ja oivalluksia. Yhteys kehon ja mielen välillä konkretisoituu ja oppimisesta tulee holistisempaa.

Tämän lähestymistavan kautta taideopetuksessa korostuu kehollinen oppiminen ja maailman merkitysten järjestäminen kehon ja sen liikkeen kautta. Anttilan mukaan kehollinen oppiminen perustuu kehossa syntyviin liikkeen ja toiminnan tuottamiin aistimuksiin, havaintoihin ja kokemuksiin (Anttila 2013, 42). Liikkeellä ja tanssilla on hienot mahdollisuudet avata muiden taidelajien merkityksiä ja luoda yhteyksiä asioille oppilaan oman kehon ja sen liikkeen kautta. Ensin oppilaan täytyy vain avata omaa ajatteluaan ja uskaltaa antaa tanssille mahdollisuus olla jotain enemmän kuin vain liikkeellistä suorittamista.

Tässä kohtaa opettajan suunnittelulla ja perusteluilla on iso merkitys. Omasta opettamiskokemuksesta viisastuneena voisin sanoa, että on todella tärkeää opettajana saada oppilaat näkemään syy siihen, miksi asioita tehdään ja kokeillaan uudella tavalla. Tanssitunnille täytyisi luoda hieman enemmän aikaa keskustella ja kysyä asioista. Tämä on minulle myös oppimisen paikka – miten luoda sellainen ilmapiiri, että keskustelu on toivottua ja kannustettua?

Marja-Leena Juntunen puhuu artikkelissaan kehon oppimiskyvystä näin:

Keho oppii sekä tiedostetun että tiedostamattoman toiminnan avulla. Maailman ymmärtäminen tapahtuu aina ensin kehollisella, esi-reflektiivisellä tasolla; älyllinen prosessointi seuraa myöhemmin. Kehollisessa toiminnassa ja kokemuksessa eri aistialueiden havainnot integroituvat ja yhdistyvät ajatteluun ja tuntemiseen. (Juntunen 2010, 68.)

Tanssin kautta on mielekästä tutkia ympäristöä ja muita taiteita juuri tämän vuoksi. Kun kehollista kokemusta korostaa, saattaa kehon kuuntelulla löytää uusia oivalluksia itsestään ja ympäristöstä.

Turpeinen ajattelee liikkeen ja tanssin olevan mahdollisuus kuljettaa esityksellistä kokonaisuutta. Hänen mukaansa muita taiteen lajeja voidaan ottaa mukaan rikastuttamaan aistittavaa kokonaisuutta kuten esimerkiksi musiikin, äänimaailman sekä visuaalisuuden huomioiminen. Hän toteaa, että itse liikeilmaisuakin voi muuttaa muotoaan, kun käytetään apuvälineitä kuten materiaaleja ja värejä, valoja ja varjoja. (Turpeinen 1995, 114.)

Kehollisuus ja kehon kautta aistiminen voi olla todella mielenkiintoinen lähtökohta kaikkiin taiteisiin. Tanssissa kehollisuus on läsnä voimakkaana ja sen vuoksi sen kautta on helppoa kokea ja ymmärtää myös muita taiteen lajeja. Lumon lukion oppilaiden kanssa oli mahtavaa huomata juuri tämä kehollisuuden kautta kokeminen. Oppilaat tutustuivat kuviin ja runoihin kehon kautta, ehkäpä heille aivan uudesta näkökulmasta. Heidän ei tarvinnut löytää välttämättä sanoja kuvaamaan tunnetta ja kokemusta, jonka he liikkeen avulla löysivät. Tämä on mielestäni hienoa vastapainoa sille, miten runoja ja kuvia yleensä lähdetään koulumaailmassa tulkitsemaan: sanallistaen ja järkeistään.

Taiteidenvälinen lähestymistapa tanssiin vaatii oppilaiden omaa mielenkiintoa aiheeseen ja ymmärrystä, miksi näin tehdään. Se vaatii tanssitunnilta myös enemmän aikaa keskustelulle ja jakamisen kulttuurin kannustamiselle. Se vaatii vanhasta totutusta avautumista ja irti päästämistä

ja uskallusta kokeilla ja välillä epäonnistuaakin. Taiteidenvälinen tanssinopetus on hieno mahdollisuus oppilaan omaan taiteelliseen kokeiluun ja työskentelyyn sekä ryhmässä työskentelyyn. Se on mahdollisuus taiteellisen ajattelun kasvamiseen ja tukemiseen.

6.2 Taidetta kohti yhteistyöllä ja ilman rajoittavia käsitteitä

Ihmebussi X:n työpajassa taiteidenvälinen ajattelu näkyi mielestäni ensimmäisenä siinä, että meidän ei tarvinnut määritellä, minkä taiteenlajin parissa olemme nyt työskentelemässä. Se oli vapauttavaa minulle opettajana ja uskon, että se oli vapauttavaa myös oppilaille. Kun voi lähteä liikkeelle siitä, mitä haluaa opettaa ja saada oppilaille välitettyä ja lähtee vasta sen jälkeen etsimään keinoja tämän toteuttamiseksi, taide ja oppilaat nousevat keskiöön eikä tietty tekniikka. On vapauttavaa välillä työskennellä sellaisessa yhteydessä, jossa ei ole ennakkokäsitysten luomia raameja vaan saa työskennellä uudella ja innostavalla tavalla. Ryhmämme ideointi oli ihanaa juuri siksi, että minun ei tarvinnut olla mukana suunnittelemassa pelkästään tanssinopettajana vain tanssin näkökulmasta, vaan pystyin heittämään ideoita vapaammin aihealueeseen liittyen.

Koivisto huomasi oppitunteja suunnitellessaan, että hyvin monet eri tekijät risteilivät keskenään taiteidenvälisessä opetuksessa ja tärkeintä hänelle oli tällöin asettaa toiminnalle tavoite ja edetä sitä kohti luovasti (Koivisto 2004, 69). Koivisto huomasi omaa opinnäytetyötään tehdessään tämän saman eli tavoite ja päämäärä ovat tärkeitä eikä niinkään se, minkä taiteen sisältä keinot tulevat. Tärkeää on edetä luovasti ja avoimin mielin kohti haluttua teemaa antaen mahdollisuudet kaikille ideoille ja toteuttamistavoille olla yhtä oikeita ja arvokkaita.

Ihmebussi X -työpajassa yhdistyi ihanasti kehollisuus, liike, rytmillisuus ja laulaminen. Lähestymistapa antoi oppilaalle kokonaisvaltaisen ilmaisun mahdollisuuden. Juntunen kuvailee asiaa näin:

Kun toimintaan sisältyy eri taidemuotoja, niin aistihavaintojen ja aistien ristikkäisaktivoituminen sekä mielikuvien kirjo rikastuvat,

aistisuus kasvaa ja kokemus ja ymmärtäminen monipuolistuvat (Juntunen 2010, 68).

Oppilaan mahdollisuudet innostua ja olla luova kasvavat, kun ympäristö antaa virikkeitä monelta eri suunnalta. Taiteidenvälisessä työpajassa tällaiseen aistimisen rikkauteen on hienot mahdollisuudet ja lähtökohdat. Koen, että meidän työpajassamme nähtiin monta hienoa hetkeä, joina oppilaat innostuivat ja loivat hienoja ja monipuolisia omia tuotoksiaan. Tämä ei kuitenkaan ollut pelkästään tarkoituksena vaan tärkeää oli myös se, että jokainen uskalsi osallistua ja antaa oman pienen panostuksensa yhteiseen hetkeen.

Ihmebussi X:n hienous ja voima piilivät meidän työpajassamme siis ehdottomasti siinä, että meidän ryhmämme muodostui monen taiteenalan tekijästä ja lopputulos ei ollut enää selvästi mitään yhtä taidelajia. Ideat menevät ristiin ja jalostuvat, kehittyivät ensimmäisestä ideasta taiteiden sekamelskaksi. Yhteisessä opetuksessa opettajat pystyvät hienosti kokeilemaan myös heille uusia harjoituksia ja tapoja tehdä ja opettaa taidetta, jolloin syntyy ihan uusia tapoja nähdä ja tehdä.

Oppilaiden mahdollisuus omaan aktiivisuuteen ja luovuuteen olivat tärkeitä avaimia onnistumisen hetkiin tässä työpajassa. Taiteidenväliseen työskentelyyn kuuluu vahvasti oppilaiden oma aktiivisuus ja ideointi. Kun eri taiteenlajien edustajat tekevät ja opettavat yhdessä on mahdollisuus laajempaan ja holistisempaan lähestymistapaan. Oppilailla on mahdollisuus kokea onnistumisen kokemuksia omalla vahvuusalueellaan ja kokeilla heille ehkä jotain uutta tasapuolisesti. Itseään pystyi ilmaisemaan puheella ja sanoilla, kehollisella liikkeellä tai rytmillä ja lopulta laulamalla ja tanssimalla.

Ihmebussi X on yksi esimerkki siitä, miten taiteidenvälisyyttä voi lähestyä rikkaalla ja toimivalla tavalla. Taidelajien tuomat rajoittavat määrittelyt ja asioiden pitäminen vain yhden taiteenlajin piirissä ei ole aina järkevää ja se saattaa poistaa hienoja mahdollisuuksia, joita taide voisi ilman rajoja tarjota. Yhteistyössä toteutetut projektit ja opetushetket avaavat myös opettajan käsityksiä siitä, mitä kaikkea on mahdollista taiteessa ja taideopetuksessa

oikein tehdä ja toteuttaa. Se avaa taideopettajien taidekäsitteitä ja laajentaa ymmärrystä taiteiden mahdollisuuksista ja merkityksistä.

Jokelan mukaan rajan ylitys eri taiteiden välillä voi olla innovoivaa ja toimitilaa sekä henkisesti että fyysisesti laajentava askel kohti uusia haasteita ja mahdollisuuksia (Jokela 1997, 17). Yhteistyö eri taideopettajien välillä on mielestäni hyvin inspiroivaa ja innostavaa niin opettajille kuin myös oppilaille. Oppilaat pystyvät aistimaan opettajista innostuksen ja sen aitouden ja mielestäni Ihmebussi X:n tuoma yhteistyö tuotti innostusta ja ihania inspiroitumisen hetkiä oppilaiden ja myös meidän opettajaksi opiskelevien keskuudessa.

7. POHDINTA

Koen taiteidenvälisen opetuksen avaavan taiteiden välisiä ovia ja jopa muureja. Näen sillä olevan mahdollisuuksia avata uusia tapoja nähdä ja kokea ympäröivää maailmaa sekä avata uusia tapoja jäsentää maailmaa taiteen kautta. On tärkeää nähdä myös mitä tapahtuu tanssin ulkopuolella, mitä muut taiteilijat, taiteenalat tekevät, mistä he keskustelevat.

Hämäläinen toteaa taideopetuksen yhdeksi peruskysymykseksi sen, että kuinka paljon opetuksen tulisi keskittyä taitojen opettamiseen ja kuinka paljon luovuuden ja taiteellisen kasvuprosessin tukemiseen (Hämäläinen 1999, 81). Tämä kysymys on ollut minunkin pohdinnoissani jo jonkin aikaa. Koen itse, että oppilaan luovuutta ja taiteellista kasvuprosessia voi opettaja auttaa omilla opetuksellisilla valinnoillaan. Miten tämä toteutuu, onkin jo toinen kysymys ja keinot vaihtelevat varmasti niin opettaja- kuin oppilaskohtaisesti. Tärkeintä mielestäni olisi kuitenkin ottaa tämä kysymys pohdintaan ja miettiä, millä tavoin tanssinopetuksessa oppilaan omaa taiteilijuutta voisi tukea.

Omissa opetuskokeiluissani halusin juuri etsiä vaihtoehtoja, millä tavoin itse tällaisia keinoja löytäisin. Koen taiteidenvälisen lähestymistavan tanssiin ja taiteeseen yhdeksi toimivaksi välineeksi ja tavaksi luovuuden ja taiteilijuuden kasvuun, koska se antaa oppilaalle luovuuden vapautta, erilaisia mahdollisuuksia nähdä ja tehdä toisin.

On ollut mielenkiintoista pohtia termiä taiteidenvälisyys. Itse koen, että tanssitaide sisältää jo itsessään kaikki taiteet tai ainakin mahdollisuuden niiden kaikkien näkemiseen tanssin sisällä. Itse näen taiteidenvälisyyden näkökulmana taiteeseen ja siihen, miten sitä voi määrittää. Taideteosta voi analysoida sen visuaalisuuden perusteella tai vaikka auditiivisuuden perusteella, mutta sitä voi myös lähestyä kokonaisvaltaisesta aistikokemuksesta käsin. Koska ihminen havainnoi ja tarkastelee ympäristöään kokonaisena, kokonaisvaltaisena ihmisenä, taiteidenvälisyys voi olla läsnä jo pelkällä näkökulman muutoksella.

Anttila toteaa taiteen tuottamien merkitysten syntyvän kohtaamisessa, jossa taide tulee osaksi ihmistä ja tai jossa ihminen kohtaa toisen taiteen kontekstissa. Hän toteaa sen vaikuttavan ihmiseen ja muuttaa häntä, ehkä hetkellisesti ja hienovaraisesti, joskus lähtemättömästi. Muutos ei ole aina mielihyväsävyinen. Anttilan mukaan taiteen kohtaaminen voi aiheuttaa monenlaisia tunteita, myös ahdistavia. Taiteen oppimisenkin yhteydessä oppija voi kokea maailmansa järkkyyvän. (Anttila 2011, 170.) Taiteidenvälisyys voi tuntua aluksi tanssioppilaasta oudolta ja hämmäntävältä ja se on ymmärrettävää. Sillä on kuitenkin hieno mahdollisuus avata oppilaan näkemystä tanssista ja taiteista laajemmaksi, jolloin se antaa hänelle lisää työkaluja ja ymmärrystä käsitellä ja tehdä taidetta.

Anttila pohtii taiteen parissa oppimista ja sen opettamista. Hän toteaa olennaista olevan se, miten ihminen avautuu kohtaamaan taiteen ja miten tätä avautumista voi tukea. Toisaalta kuitenkin se, mitä opitaan, miten ihminen muuttuu ja millaista tietoa syntyy ei ole ennakoitavissa. (Anttila 2011, 171.) Jokainen oppilas toimii tilanteissa omasta historiastaan ja käsityksistään käsin. Lumon lukion kurssilla oppilaiden oli välillä vaikea avata omaa suhtautumistaan ja käsityksiään siitä, onko tämä tanssia ja miten tämä kaikki liittyy tanssiin. On mielenkiintoista pohtia sitä, kuinka suuressa määrin oppilaat ajattelevat tanssia taiteena ja tunnilla itseään taiteen toteuttajana ja kokijana.

Opettajana on välillä vaikeaa ennakoida kaikkia mahdollisia reaktioita siihen, mitä tunnilla tehdään. Siksi onkin todella tärkeää myöhemmin palata tähän oppilaan kokemukseen ja yrittää purkaa sitä. Jos oppilas ei enää ilmaannu paikalle, itselleni jää huoli siitä, että negatiiviset kokemukset ovat ainoa asia, jota hänelle jää kurssista mieleen. Onkin mielenkiintoista pohtia tulevaisuudessa, miten voin opettajana auttaa oppilaita käsittelemään opetuksesta herääviä hämmennyksen ja pelonkin tunteita.

Onko taiteidenvälisyyden huomioiminen ja mukaan tuomisessa lopulta mitään järkeä? Tuoko se mukanaan vain ison sekaannuksen? Taiteidenvälisyyden mukaan ottamisessa tanssinopetukseen on olemassa iso riski siitä, että opetus muuttuu sekavaksi ja oppilaille vaikeaksi käsittää.

Pahimmillaan se voi johtaa siihen, että oppilas ei enää osallistu tanssinopetukseen ja kokee opetuksen olevan outoa hölynpölyä.

Mielestäni taiteidenvälisen ajatuksen mukaan tuominen ilman kunnan suunnittelua ja perusteluja ei ole järkevää eikä hyödytä ketään. Se voi vain hämmentää oppilaita ja saada opettajan unohtamaan oman punaisen lankansa, jolloin opetuksesta tulee sekavaa ja pomppivaa eikä loogisesti etenevää taide- tai tanssinopetusta. Jos tarkoituksena on opettaa jonkin tietyn taiteenlajin omaa tarkkaa tekniikkaa ja tarkkaa taitoa vaativaa asiaa, ei taiteidenvälisyys ole silloin ehkä paras tapa lähestyä asiaa. Vaikkakin uudet tavat voivat myös olla yhtä hyviä ja innostavia.

Taiteidenvälistä opetusta suunnitellessa täytyy siis huomioida todella tarkkaan se, missä yhteydessä opetusta järjestään ja millaisin ennakkokäsityksin oppilaat ovat tilanteessa. Mielestäni on tärkeää miettiä myös, millaisen otsikon alla opetus tapahtuu. Erilaiset ennakkokäsitykset rajoittavat niin oppilaita kuin myös opettajaa. On mielestäni tärkeää pohtia ennen opetuksen alkua, millaisessa kontekstissa taiteidenvälisyyttä lähdetään toteuttamaan. Olosuhteet vaikuttavat paljon siihen millaisen lähestymistavan kannattaa ottaa. Koen, että opetuksessa on oltava jotain ennestään tuttua oppilaille, jotta he pystyvät turvaamaan ensin tuttuun ja sitä kautta lähestymään uutta ja heittäytymään.

Parhaimmillaan taiteidenvälinen opetus avaa kuitenkin oppilaiden näkökantoja ja avartaa heidän ideoitaan ja näkemyksiään siitä, mikä on mahdollista. Oppilas löytää tapoja yhdistellä omaa ilmaisuaan eri kanavien kautta ja löytää erilaisia tapoja lähestyä taiteen tekemistä.

Taiteidenvälinen opetus mahdollistaa hyvin erilaisia oppilaita sisältävän ryhmän toimimisen rikkaammin ja kuplivammin. Jokainen voi toimia omasta vahvuudestaan ja mielenkiinnon kohteestaan käsin. Tämä on tärkeää erityisesti kun ollaan opettamassa taidetta peruskoulussa, jossa jokaisen oppilaan mielenkiinnon kohteet ovat hyvin erilaisia. Taideopetuksen taiteidenvälisyys toimii tässä ikään kuin kiinnepisteenä, josta opetuksen on helpompi hajautua eri suuntiin. Taiteidenvälisen toiminnan tuomien mahdollisuuksien kautta jokainen oppilas voi osallistua oman vahvuutensa

kautta toimintaan, jolloin onnistumisen kokemuksia tulee enemmän. Näiden kokemusten myötä on oppilaalle helpompaa kokeilla myös jotain itselleen vieraampaa ja uudempaa.

Kasvatustieteilijä sekä lahjakkuuden ja luovuuden tutkija Kari Uusikylä kuvaa luovuutta näin:

Luovuus vaatii uskallusta toteuttaa itseään vapaasti ja pelkäämättä arvostelua tai vähättelyä (Uusikylä 2005, 29).

Taiteidenvälisyyteen kuuluu myös todella vahvasti oppilaan oma aktiivisuus ja luovuus. Taiteidenvälinen opetus on hyvin oppilaslähtöistä. Oppilas saa tehdä ja toimia oman luovuuden kautta usein myös ryhmässä jakaen luovuuden ja ideoinnin muiden kanssa. Oikean ja väärän katoaminen rajojen auetessa auttaa siinä, että oppilas uskaltaa kokeilla ja keksiä, eikä hänen tarvitse suorittaa tiettyä tehtävää, koska oikeaa vastausta ei ole. Kari Uusikylä toteaaakin, että jos halutaan oppilaiden olevan luovia, ei heitä pidä kahlita liian tiukoilla määräyksillä (Uusikylä 2005, 29).

Näiden kahden hyvinkin erilaisen taiteidenvälisen opetuskokeilun jälkeen haluan ehdottomasti jatkaa asian tutkimista ja kokeilua. Vastaani tulleet monenlaiset haasteet ovat varmasti ensi kerralla hieman helpommin lähestyttävissä. Näen taiteidenvälisyyden huomioimisessa niin tanssinopetuksessa kuin myös muussa taideopetuksessa paljon hyviä ja kehitettäviä piirteitä. Tanssissa kehollisuuden kautta voi lähestyä ja tutkia muiden taiteita ja erilaisia teemoja. Koen sen rikastuttavan tanssijan ilmaisua ja kokemusta sekä avartavan hänen ajatteluaan ja ymmärrystä niin taiteesta kuin myös ympäröivästä maailmasta. Haasteena ovat tanssikäsittelen luomat ennako-oletukset ja niiden vaikutukset oppilaiden suhtautumiseen heille ehkä uuteen lähestymistapaan tanssia ja liikkuu.

Yhteistyö eri taidealojen opettajien välillä on mielestäni erittäin potentiaalinen ja innostava lähestymistapa taiteidenvälisyyteen. Sen mahdollisuudet ovat rajattomat ja uusien sovellusten ja lähestymistapojen luominen on tavoite, jota kohti kulkea. Myös uudet määritelmät

taideopetukselle tai otsikon määrittelemättä jättäminen ovat raikkaita uudistuksia taideopetuksessa ja sen tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Anttila, E. 2005. Tanssin siis ajattelun – Pohdintoja tanssista, oppimisesta ja kehotietoisuudesta. Teoksessa Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9 – 12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Toim. Karppinen S., Ruokonen I., Uusikylä K. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Anttila, E. 2009. Tanssin pyörteissä. Teoksessa Nuoret ja taide – ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla – kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta. Toim. Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. Tampere: Finn Lectura ab.

Anttila, E. 2010. Monien tanssien Helsinki. Teoksessa Taidekasvatuksen Helsinki – Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus. Toim. Koskinen, T., Mustonen, P. & Sariola, R. Espoo: Multiprint Oy.

Anttila, E. (toim.) & muut kirjoittajat. 2011. Johdanto. Teoksessa Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Toim. Anttila, E. Helsinki: Edita Prima oy.

Anttila, E. 2011. Taiteen tieto ja kohtaamisen pedagogiikka. Teoksessa Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Toim. Anttila, E. Helsinki: Edita Prima oy.

Anttila, E. 2013. Koko koulu tanssii! Kehollisen oppimisen mahdollisuus kouluyhteisössä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Bresler, L. 2011. Taiteen vitaalisuus ja pedagoginen voima. Teoksessa Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Toim. Anttila, E. Helsinki: Edita Prima oy.

Hiltunen & Mannerkoski, 1997. Onko taiteilla väliä? Teoksessa Synestesia – onko taiteilla väliä? Toim. Hiltunen & Mannerkoski. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Hämäläinen, S. 1999. Koreografian opetus- ja oppimisprosesseista – kaksi opetusmallia oman liikkeen löytämiseksi ja tanssin muotoamiseksi. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Jokela, T. 1997. Synestesian haaste. Teoksessa Synestesia – onko taiteilla väliä? Toim. Hiltunen & Mannerkoski. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Juntunen, M. 2011. Liike, rytmi ja musiikki: Jaques-Dalcrozen pedagogista perintöä jäljittämässä. Teoksessa Taiteen jälki – Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Toim. Anttila, E. Helsinki: Edita Prima oy.

Kiljunen, S. 1997. Visuaalinen ilmaisu ja tapahtumallisuus taidepedagogian lähtökohtana. Teoksessa Synestesia – onko taiteilla väliä? Toim. Hiltunen & Mannerkoski. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Monni, K. 2004. Olemisen poeettinen liike – tanssin uuden paradigman taidefilosofisia tulkintoja Martin Heideggerin ajattelun valossa sekä taiteellinen työ vuosilta 1996-1999. Helsinki: Yliopistopaino.

Muroke, V. 2010. Monitaiteinen taidekoulu – innovoiva taidekasvatus. Teoksessa Taidekasvatuksen Helsinki – Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus. Toim. Koskinen, T., Mustonen, P. & Sariola, R. Espoo: Multiprint Oy.

Pääjoki, T. 1997. PyhäTaide ja ArkiElämä – taidekäsitysten ja taidekasvatuksen yhteentörmäilyä. Teoksessa Synestesia – onko taiteilla väliä? Toim. Hiltunen & Mannerkoski. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Räisänen, J. 1997. Konserttitilanteen uusia haasteita – liikkeentunnistus ja multimedia esiintyjän käytössä. Teoksessa Synestesia – onko taiteilla väliä? Toim. Hiltunen & Mannerkoski. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Sava, I. 2007. Katsomme – näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Juva: WS Bookwell Oy.

Turpeinen, I. 1995. Tanssin taikaa. Teoksessa Ilmaisun monet kielet. Toim. Grönholm, I. Helsinki: Painatuskeskus oy.

Uusikylä, K. 2005. Luova koulu, rokote kouluviihtymättömyyteen. Teoksessa Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9 – 12-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Toim. Karppinen S., Ruokonen I., Uusikylä K. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Painamattomat lähteet:

Internet lähteet:

Taiteen perusopetuksen tanssin laajan oppimäärään opetussuunnitelman perusteet 2002
http://www.oph.fi/download/123024_tanssi_tait_ops_2002.pdf (luettu 17.3.2014)

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005
http://www.oph.fi/download/123012_taideyl_ops.pdf (luettu 21.3.2014)

<http://www.zodiak.fi/kalenteri/katariina-numminen-co-zoo> (luettu 3.10.2014)

Opinnäytetyöt:

Koivisto, R. 2004. Taiteidenvälisyyttä taidekasvatukseen, tarinallinen portfolio kuvataidekoulussa. Taidekasvatuksen osasto. Helsinki. Taideteollinen korkeakoulu.

Nikola, L. 2012. Monitaiteisesti taiteidenvälistä – taideintegraation tarkastelua pedagogisen projektin kautta. Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma. Helsinki. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Muut:

Luhtala, S. 2013. Ilmaisua ilman rajoja – taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa. Seminaarityö. Helsinki. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu.

Luhtala, S. 2013-2014. Omat päiväkirjamerkinnot.

Lumon lukion oppilaiden päiväkirjamerkinnot keväältä 2014.

Valokuvat:

Kuva kannessa. Ihmebussi X –esitys. Kuvaaja: Anni Elonen

Kuva 1. Ihmebussi X:n rytmi ja liike -työpajaa ohjaamassa . Kuvaaja: Anni Elonen

Kuva 2. Ihmebussi X –esitys . Kuvaaja: Anni Elonen

Kuva 3. Oppilaiden tekemiä kuvataideteoksia liike ja kuva –tunnilta. Kuvaaja Sanna Luhtala

LIITEET

LIITE 1. Lumon lukion tuntisuunnitelmat

LIITE 2. Lumon lukion aikataulu

LIITE 3. Ihmebussi X -työpajan tuntisuunnitelma

LIITE 4. Loppukysely Lumon lukion oppilaille

LIITE 1.

Lumon lukio Tuntisuunnitelmat

1.Kerta

Teema: Keho

- 1.Tutustuminen ja kurssin aikataulun läpi käyminen
- 2.Lämmittely – Kävely, juoksu ja seisominen
- 3.Kelluvat nivelet – käydään läpi kehon nivelet ja liikutaan kuin ne kelluisivat
- 4.Salin poikki
  - A.Kehon puoliskot – samanpuoleiset/vastakkaiset raajat liikkuu
  - B.Kehonosa johtaa – käsi, pää, lonkka yms.
  - C.Oma yhdistelmä – kolme vapaa valintaista kehonsaa johtaa liikettä vuorotellen
- 5.Loppurentoutus

2.Kerta

Teema:Keho

- 1.Nimet tutuiksi -peli – nimi ja liike periaatteella
- 2.Kelluvat nivelet
- 3.Salin poikki
  - A.Selkärangan rullaus ja kävely käsillä punnerrusasentoon
  - B.Liiku lähellä ja kaukana omasta kehosta
  - C.Kolmen liikkeen ketju – 3 eri kehonsaa
- 4.Parityöskentely
  - A.Toinen silmät kiinni, toinen liikutta
  - B.Kehonosa laput – pieni yhdistelmä parin kehon osa toisen kehoon

3.Kerta

Teema: Tila

- 1.Lämmittely – kävely tilassa eri reittejä, lähellä ja kaukana muita ihmisiä
- 2.Tilan hahmotus – näe piste, kävele sen luo/ näe piste kehon osalla ja mene sen luo

3. Tasot – liikkuen tilan poikki käyttäen kaikki tasot/ ala,keski, ylä
4. Paritehtävän jatko edellis kerralta

4. Kerta

Teema: Aika

1. Lämmittely – parin kanssa puun juurrutus, salin poikki työntäen ja vetäen
2. Salin poikki
  - A. nopeat/hitaat jalat/kädet – näiden yhdistelmien kanssa leikittely
  - B. Liiku tasaiseen pulssiin
  - C. Liiku rytmityksellä TAA-TAA-TI-TI-TAA
  - D. Oma leikittely ajankäytöllä
3. Tanssisarja – open johdolla opetellaan tanssisarjaa
4. Päiväkirjaan kirjoittaminen – mitä ajatuksia herännyt tunneilla?

5. Kerta

Teema: Dynamiikka

1. Lämmittely – jokainen saa keksi lämmittelyliikkeen vuorotellen piirissä, liike suurenee piirissä jokaisen sen tekiessä
2. Voima – kevyt ja voimakas, liikutaan tilassa kokeillen eri voimakkuuksia eri kehonosilla
3. Dynamiikka labrat – jokaisessa nurkassa yksi yhdistelmä aika-voima akselilla, jokainen valitsee mieluisen ja esitetään toisille
4. Liikekeskustelut parin kanssa – vastaus joko samalla dynamiikalla tai vastakkaisella
5. Koreografia
6. Päiväkirjaan kirjoittaminen – Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa taiteidenvälisyys? Miltä eri liikkumistavat ovat tuntuneet kehossa?

6. Kerta

Teema: liike ja ääni

1. Lämmittely
  - A. Piirissä etummaisen selkään taputtelu + samalla päästetään alkuääntä
  - B. Äänen kasvatus – juoksu piirin keskusta ääni kasvaa, pois päin ääni hiljenee

C.Ääni ja liike ringissä – joku keksii äänen ja liikkeen, se kiertää ringissä ja kasvaa

2.Liike ja ääni vapaasti tilassa

A.R-pöristyksellä – eri kehonosat liikkuu + r-kirjain ääni korkeudella leikkiminen

B.Parin kanssa avaruusolio keskustelu – ensin pelkkä ääni, sitten ääni ja liike, lopuksi pelkkä liike, toinen keksii uuden kielen ja pari vastaa tähän

C.Pariradio – toinen parista tekee ääntä ja toinen liikkuu siihen

3.Omat ääni ja liike jutut

A.Parin kanssa vuorotellen keksitään ääni ja sitten mietitään minkälainen liike siihen sopisi

B.Kootaan suosikeista liike ja ääni sarjanpätkä yhdessä

C.Esitetään muille pareille ja lopuksi kaikki yhdessä

4.Päiväkirjaan – tunnilla heränneitä oivalluksia ja ajatuksia

7.Kerta

Teema: Liike ja kuva

1.Lämmittely

A.Kävely tilassa, avataan katse muihin, valitaan henkilö a ja b, b:stä pysytään mahd. kaukana ja a:ta mahd. lähellä.

B.Yritetään pysyä mahd. tasasivuisessa kolmiossa a ja b kanssa

2.Symmetrinen ja epäsymmetrinen muoto – pari ottaa asennon ja toinen joko symmetrisen/päsymmetrisen asennon suhteessa toiseen

3.Asennon tunnistaminen silmät kiinni – pari ottaa asennon ja toinen koskemalla silmät kiinni yrittää selvittää sen

4.Erilaisia kuvia – katsotaan ja tutkitaan erilaisia kuvia joita ope on tuonut, valitaan niistä yksi mieluinen → haetaan tapoja tuoda tämän kuvan esim.

tunnelma, muoto yms. liikkeeseen → lopuksi piirretään kuva tästä liikekokemuksesta, miten kuva näkyy nyt paperilla

5.Tanssisarjan kertaus

8.Kerta

Teema: Liike ja sana

1.Lämmittely – selkärangan rullaus, nopeat/hitaat jalat/kädet, oman nimen rytmiin liikkuminen

- 2.Sana ja patsas – ope sanoo sanan, johon tehdään patsas asento, sama ryhmässä
- 3.Runot liikkeeksi – ryhmässä saamastaan runosta tehdään liikkeellinen versio, voi keskittyä runon muotoon, tarinaan, sen nostattamiin mielikuviin, kokonaisuuteen tai pieneen osaa,
- 4.Esitetään tuotokset – pienet esitykset joissa on alku, keskikohta ja loppu

9.Kerta

Teema: Liike ja teatteri

- 1.Lämmittely – erilaisia askelluksia salinpoikki open johdolla
- 2.Tunteet liikkeen pohjana – liikutaan vihan, rakkauden, ilon, pettymyksen, surun yms. tuoman olotilan ja liikkeen kanssa
- 3.Hahmot – valitaan jokin vaate/rekvisiitti ja haetaan sitä kautta tapaa liikkua ja tanssia
- 4.Kohtaamiset – miten tämä hahmo tapaa toisen hahmon ja tervehtii ja liikkuu (ilman puhetta)
- 5.Tanssisarja
- 6.Päiväkirjaan – Ollaan kokeiltu eri taiteiden yhdistelyä: Mitä oivalluksia/ajatuksia on herännyt? Mikä on ollut haastavaa, mikä helpompaa?

10.Kerta

- 1.Lämmittely – kertausta ja askelluksia open perässä
- 2.Tanssisarjasta koreografiaksi

11.Kerta

- 1.DVD:n katselu: Jyrki Karttusen, Emotion in man
- 2.Ryhmätehtävän aloittaminen – ryhmässä jokainen on valinnut lehtileikkeen (kuva+teksti), näiden pohjalta lähtekään tekemään oma tanssi väh. 1Min

Loput kerrat koreografian ja omien esitysten työstämistä

LIITE 2.

TA o2 Liikeilmaisu ja kehonhallinta.

Opettaja: Sanna Luhtala

Taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa

Kurssilla tutustutaan kehon liikkeen mahdollisuuksiin ja kehoon suhteessa tilaan, aikaan ja dynamiikkaan. Kurssilla tutkitaan ja kokeillaan tanssin ja liikkeen yhdistämistä muihin taiteenlajeihin etsien yhtymäkohtia lajien välillä.

Suoritus:

Läsnäolo tunneilla, kehonhuoltotehtävä, oppimispäiväkirja sekä kotitehtävä
Kurssi arvostellaan suoritusmerkinnällä (S)

Aikataulutus ja tuntien teemat:

	vko 10
vko 6	ma klo 8.30-9.45 Liike ja kuva
to klo 13.15-14.30 tutustuminen	kehonhuolto ryhmä 1
Käydään läpi kurssin sisältö,	ti klo 11.25-12.35 Liike ja sana
kotitehtävä ja kehonhuollon tehtävä,	kehonhuolto ryhmä 2
Keho	to klo 13.15-14.30 Liike ja teatteri
	kehonhuolto ryhmä 3
vko 7	
ma klo 8.30-9.45 Keho	vko 11
ti klo 11.25-12.35 Tila	ma klo 8.30-9.45 Tanssi ja
to klo 13.15-14.30 Aika	taiteidenvälisyys
	<i>Kotitehtävän purku</i> , kehonhuolto
vko 8	ryhmä 4
hiihtoloma	ti klo 11.25-12.35 Tanssi ja
	taiteidenvälisyys
vko 9	kehonhuolto ryhmä 5
ma klo 8.30-9.45 Dynamiikka	to klo 13.15-14.30 Tanssi ja
ti ei opetusta	taiteidenvälisyys
to klo 13.15-14.30 Liike ja ääni	kehonhuolto ryhmä 6

vko 12

ma klo 8.30-9.45 Tanssi ja
taiteidenvälisyys

ti klo 11.25-12.35 Tanssi ja
taiteidenvälisyys

to klo 13.15-14.30 Tanssi ja
taiteidenvälisyys

vko 13

ma klo 8.30-9.45 Esityksen
harjoittamista

ti klo 11.25-12.35 Esityksen
harjoittamista

ti esitys klo 14.45

to klo 13.15-14.30 ei tuntia

vko 14

purku pe klo 13.30-15

Kotitehtävä:

Etsi lehtijuttu, joka kiinnostaa sinua (Teksti ja kuva). Leikkaa se talteen ja ota mukaan tunnille (vko 11). Mieti jo etukäteen mikä tässä jutussa herätti sinun mielenkiintosi ja miksi.

Päiväkirja:

Välillä tuntien lopussa kirjoitamme oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjaan voi kirjoittaa tunnilla heränneitä kysymyksiä ja oivalluksia koskien päivän teemaa. Välillä opettaja antaa tarkempia kysymyksiä, joista kirjoittaa.

LIITE 3

Ihmebussi X -työpajan tuntisuunnitelma

1.Lämmittely

A.Nimet – minä olen San-na, sinä olet San-na, periaatteella kaikkien nimet läpi + taputus 2x reidet ja 1xkädet yhteen

B. Iso ja pieni -liike, kasvoilla, käsillä ja koko keholla

C. Hiiri-peli – hiiri kulkee jalkojen alka, jolloin sanotaan hui, sen voi saada vaihtamaan suuntaa haa tai lentämään toiselle puolelle piiriä skviik, hiiri karkas minne meni? Minäpä katson ympäri! Huudahduksella kaikki tekee ennalta sovitut liikkeet.

2.Kaiku

Open perässä taputusrytmi sanoihin, esim. mi-tä kuu-luu

3.Omat lempiasiat

Jokaiselle sanotaan mitä pitää miettiä: Lempi ajankohta/eläin/harrastus/väri, mutta se on salaisuus eli sitä ei paljasteta vielä+ opettajien esimerkit miten voidaan jokin asia rytmittää

4.Rytmikudos

Kävellään piirissä ja jokainen taputtaa omaa lempiasiaansa. Yhdessä näistä syntyy rytmikudos.

5.Paljasteltaan omat lempiasiat ja muut toistavat sen rytmin

6.Ryhmätyöt

Jakaudutaan ryhmiin, niin että jokaisessa on yksi jokaisesta lempiasia katekoriaasta.

A.Keksitään lause ryhmäläisten sanoista esim. Musta koira hiihtää perjantaisin.

B.Mietitään tapa taputtaa lause.

C.Esitetään rytmi ja lause muille, kaikki toistavat perässä

D.Keksitään taputuksen sijasta liike tälle rytmille

E.Esitetään nämä liikeyhdistelmät, muut toistavat

7.Loppulaulu ja esitys

Opetellaan yhteinen loppulaulu. Vuorotellen kahdessa ryhmässä esitetään omat liikeyhdistelmät ja lauletaan loppulaulun kertosäe aina siinä välissä.

LIITE 4.

Loppukysely/palaute

Kurssi taiteidenvälisyys tanssinopetuksessa

Mitä ajattelet nyt taiteidenvälisyydestä? Mitä se tarkoittaa? Onko käsityksesi siitä muuttunut?

Mitä opit kurssin aikana taiteidenvälisyydestä?

Miksi taiteidenvälisyyttä kannattaisi yhdistää useammin tanssin opiskeluun?

Miksi sitä ei kannata yhdistää?

Mitä muut taiteet voivat antaa tanssille?

Auttoiko kurssi ajattelemaan tanssitaidetta uudella tavalla? Miten?

Kehitysehdotuksia ja ideoita, miten muita taiteita voisi yhdistää tanssin opiskeluun:

Miten kurssi erosi mielestäsi ”tavallisesta” tanssinopetuksesta?

VAPAA SANA (voit antaa palautetta kurssista vapaasti)